

הכחדה ומעשים הנכללים תחת הגדרת

הפשע של רצח עם

ישראל שוללת מים בכוונה תחילה מפלסטינים ברצועת עזה

זכויות יוצרים © Human Rights Watch 2024

כל הזכויות שמורות

הודפס בארצות הברית

ISBN : 979-8-88708-192-2

עיצוב הכריכה : רפאל חימנס

ארגון Human Rights Watch מגן על זכויות של בני אדם ברחבי העולם. אנו חוקרים בדקדקנות הפרות של זכויות אדם, חושפים בהרחבה את העובדות ומפעילים על בעלי השררה לחץ כדי לכבד זכויות ולוודא שהצדק ייעשה. ארגון Human Rights Watch הוא ארגון עצמאי, בינלאומי, הפועל כחלק מתנועה לשמירה על הכבוד האנושי ולקידום המטרה של זכויות אדם לכול.

Human Rights Watch הוא ארגון בינלאומי, וצוותו פרוש על פני למעלה מארבעים מדינות. הארגון מפעיל משרדים בערים אמסטרדם, ביירות, בריסל, ברלין, גומא, גינבה, וושינגטון די.סי., טוקיו, טורונטו, יוהנסבורג, לונדון, לוס אנג'לס, מוסקבה, ניו יורק, ניירובי, סידני, סן פרנסיסקו, פריז, ציריך, שיקגו ותוניס.

למידע נוסף, אנא בקרו באתר האינטרנט שלנו : <http://www.hrw.org>.

תקציר

מאז אוקטובר 2023, הרשויות הישראליות מונעות בכוונה תחילה מפלסטינים גישה לכמות המים ההולמת הנדרשת להישרדות ברצועת עזה.

על פי ארגון הבריאות העולמי (WHO), אדם זקוק ל-50–100 ליטרים מים ביום כדי להבטיח ש"צרכיו הבסיסיים ביותר יסופקו".¹ במצבי חירום מתמשכים, כמות המים המינימלית הנדרשת היא 15 ליטרים לאדם ליום לשתייה ולרחצה.² ולמרות זאת, בין אוקטובר 2023 לספטמבר 2024, פעולות שביצעו הרשויות הישראליות מנעו מרובם של יותר משני מיליון הפלסטינים החיים ברצועת עזה גישה אפילו לכמות מינימלית זו של מים, והדבר תרם להתפשטות מחלות והביא למותם של בני אדם.³ רבים ברצועה הייתה גישה רק, או בעיקר, למים שאינם ראויים לשתייה.

"אם אנחנו לא מצליחים למצוא מים ראויים לשתייה, אנחנו שותים את מי הים", אמר אב שנעקר לבית ספר ברפיח לארגון Human Rights Watch בדצמבר 2023.⁴ "קרה לי הרבה פעמים שנאלצתי לשתות מי ים. אי אפשר להבין כמה אנחנו סובלים".⁵

¹ UN-Water Decade Programme on Advocacy and Communication and Water Supply and Sanitation Collaborative Council, "The Human Right to Water and Sanitation," Media Brief, n.d., https://www.un.org/waterforlifedecade/pdf/human_right_to_water_and_sanitation_media_brief.pdf (נדלה ב-28 בספטמבר 2024).

² World Health Organization, "How much water is needed in emergencies," July 2013, <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/wash-documents/who-tn-09-how-much-water-is-needed.pdf> (נדלה ב-14 בנובמבר); ראו גם, "Water Supply, Sanitation and Hygiene Promotion" in Sphere Handbook, "Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response," 2018, <https://handbook.spherestandards.org/en/sphere/#ch006> (נדלה ב-26 בנובמבר 2024).

³ Oxfam, "Water War Crimes: How Israel has weaponised water in its military campaign in Gaza," July 18, 2024, https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621609/bp-water-war-crimes-State-of-Palestine-WASH-Cluster_180724-en.pdf; (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); "The National WASH Cluster Minutes of Meeting," April 17, 2024, Human Rights Watch, "על עקרונות פנימיים ברפיח/ברצועת עזה, שלושה עד שבעה ליטרים הם כמות המים החיונית-עד-ממוצעת הזמינה לאדם ביום", State of Palestine WASH Cluster, "WASH Situation Update May 31st," May 31, 2024; Human Rights Watch, "כיום, כמות המים הזמינה נעה בין שניים לתשעה ליטרים לנפש ביום, ירידה של ממש לעומת הרמה לפני אוקטובר, שעמדה על 85 ליטרים לנפש ליום"; משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), "עדכון מצב הומניטרי מס' 199 | רצועת עזה", 2 באוגוסט 2024, <https://www.ochaopt.org/he/content/humanitarian-situation-update-199-gaza-strip> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); "מתצפיות בשטח ומביקורים באתרים שערכו ארגונים שותפים לכוח המשומה לענייני מים, תברואה והיגיינה מסתבר שטווח הזמינות והצריכה של מים ברצועת עזה נע בין שניים לתשעה ליטרים מים לנפש ביום. תקנים הומניטריים קובעים כי כמות המים המינימלית הדרושה במקרה חירום היא 15 ליטר לנפש ליום"; State of Palestine WASH Cluster, "Gaza Rapid Wash Assessment Household Survey for Access to Wash Services," September 2024, <https://drive.google.com/file/d/10XGCEOZ--GLxAkdz3gpl3Nv86KKSNEGq/view> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

⁴ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם עימאד עומר, 20 בדצמבר 2023.

⁵ שם.

בשל ההרס המוחלט של מערכת הבריאות ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023, לרבות בתחום המעקב אחר מחלות, מספרם האמיתי של הנפגעים או המתים בגין פעולותיהן של הרשויות הישראליות, שמנעו מפלסטינים מים ראויים בכמות מספקת, אינו ידוע, וייתכן שלעולם לא יובן לאשורו. עם זאת, מדיניות זו תרמה ככל הנראה למותם של אלפים.⁶ רופאים ואחיות אמרו לארגון Human Rights Watch שראו תינוקות, ילדים ומבוגרים רבים שמתו משילוב של תת-תזונה, התייבשות ומחלות.⁷

ארגון Human Rights Watch ראיין 66 פלסטינים ברצועת עזה בין 18 באוקטובר 2023 ל-23 ביולי 2024, ואלה סיפרו שכמעט אי אפשר להשיג מים עבורם ועבור משפחותיהם. ארגון Human Rights Watch גם שוחח עם ארבעה עובדים של שירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), עם 31 רופאים ואנשי מקצוע בתחום הבריאות ועם 15 אנשים העובדים עם סוכנויות או"ם וארגוני סיוע בינלאומיים ברצועת עזה, ואלה תיארו את פעולותיהם של הכוחות הישראליים, שמנעו מים מפלסטינים ברצועה, וכן את ההשפעות ההרסניות שהיו לכך בתחום הבריאות, בין השאר במקרים שהסתיימו במוות. ארגון Human Rights Watch גם ניתח תמונות לוויין ואימת תצלומים וסרטונים שצולמו בין תחילתם של מעשי האיבה לבין אוגוסט 2024 והמראים הרס ונזקים נרחבים שנגרמו לתשתיות מים ותברואה, לרבות הרס, ככל הנראה מכוון ושיטתי, של הלוחות הסולאריים שסיפקו חשמל לארבעה מתוך ששת המתקנים לטיהור שפכים ברצועה, בידי כוחות יבשה ישראליים, וכן תיעוד של חיילים ישראלים שצילמו את עצמם הורסים מאגר מים מרכזי.⁸

הרשויות הישראליות לא השיבו למכתבים שנשלחו אליהן ב-10 ביוני וב-29 בנובמבר 2024 בבקשה לקבלת מידע על התקפות ספציפיות על תשתיות מים ותברואה שארגון Human Rights Watch תיעד.

⁶ وزارة الصحة الفلسطينية / غزة, משרד הבריאות הפלסטיני, פוסט בפייסבוק, 9 במרס 2024, <https://www.facebook.com/MOHGaza1994/posts/732414325730179> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר פרוז סידווא, באמצעות Microsoft Teams, 6 באוגוסט 2024; ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024. ראו גם Gaza Healthcare Letters, "Letter to President Biden and Vice President Harris," October 2, 2024, Rasha Khatib, Martin; <https://www.gazahealthcareletters.org/usa-letter-oct-2-2024> (נדלה ב-29 בנובמבר 2024); McKee, Salim Yusuf, "Counting the dead in Gaza: difficult but essential," *The Lancet*, July 5, 2024, [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(24\)01169-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(24)01169-3/fulltext) (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); Aya Batrawy, "Gaza's sick and malnourished children die as hospitals collapse from Israel's war," *NPR*, June 5, 2024, <https://www.npr.org/2024/06/05/nx-s1-4990196/gazas-sick-and-malnourished-children-die-as-hospitals-collapse-from-israels-war> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); Nidal al-Mughrabi, "Israel storms Gaza City neighbourhood, orders Palestinians to go south," *Reuters*, June 27, 2024, <https://www.reuters.com/world/middle-east/girl-dies-malnutrition-gaza-israel-bombs-north-south-2024-06-27/> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); "Devastating new figures reveal Gaza's child hunger catastrophe," *Save the Children* press release, June 25, 2024, <https://www.savethechildren.net/news/devastating-new-figures-reveal-gaza-s-child-hunger-catastrophe> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024).

⁷ ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024.

⁸ ניב קובוביץ' וגיקי חורי, "מפקדים בצה"ל הורו לפוצץ מאגר מי שתייה ברפיח; חשד להפרת הדין הבינלאומי", *הארץ*, 29 ביולי 2024, <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-07-29/ty-article/00000190-faf3-d10b-a3b8-fff33ec10000> (נדלה ב-6 בדצמבר 2024).

אחרי 7 באוקטובר 2023 הבהירו הרשויות הישראליות כי בכוונתן לשלול מאוכלוסיית הרצועה מענה לצרכים בסיסיים. ב-9 באוקטובר הכריז שר הביטחון הישראלי דאז יואב גלנט על "מצור מוחלט... אין חשמל, אין מזון, אין מים, אין דלק – הכול סגור".⁹ ב-11 באוקטובר 2023 הדהד שר האנרגיה דאז ושר הביטחון כיום, ישראל כ"ץ, את הקריאה לניתוק אספקת החשמל, המים והדלק, וב-12 באוקטובר 2023 הוא קרא לחסום גם סיוע הומניטרי.¹⁰

מאז, הרשויות הישראליות וכוחות הצבא הישראליים תרגמו הצהרות אלה למעשים. הם ניתקו את אספקת המים הזורמים בצינורות מישראל לרצועת עזה ואחר כך הגבילו את אספקתם, ניתקו את אספקת החשמל מישראל לרצועה, הנדרשת לצורך הפעלת משאבות מים, מתקני התפלה ותשתיות תברואה, וחסמו, ואחר כך הגבילו, את אספקת הדלק הדרושה להפעלת גנרטורים, בהיעדר חשמל. הם גם מנעו מסוכנויות או"ם ומארגוני סיוע הומניטרי להכניס לרצועה משלוחים של חומרים חיוניים הקשורים לאספקת מים וסיוע הומניטרי אחר, פגעו בתשתיות מים ותברואה ובכמה מקרים הרסו אותן בכוונה, גם באזורים שכוחות ישראלים שלטו בהם, ומנעו תיקונים של מערכות לאספקת מים באמצעות חסימת היבוא של כמעט כל החומרים הדרושים לשם כך. תקיפות ישראליות הרגו עובדים של שירותי מים בעת שאלה ניסו לבצע תיקונים, ותקיפות אחרות הרסו את המחסן הראשי של שירות המים ברצועה, שבו אוחסנו חלקי חילוף, ציוד ואספקה בעלי חשיבות מכרעת להפקת מים.¹¹

ב-26 בינואר 2024 הוציא בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) צווים זמניים שכללו הוראות המחייבות את ישראל למנוע רצח עם של פלסטינים ברצועת עזה, לאפשר מתן שירותים בסיסיים וסיוע הומניטרי, וכן למנוע הסתה לביצוע רצח עם ולהעניש בגינה.¹² צווים אלה הוצאו במסגרת תביעתה של דרום אפריקה, לפיה ישראל מפרה את האמנה למניעת רצח עם משנת 1948. בה בעת קבע בית הדין הבינלאומי לצדק כי "לרבים מהפלסטינים ברצועת עזה אין גישה למוצרי המזון הבסיסיים ביותר, למים ראויים לשתייה, לחשמל, לתרופות חיוניות או לחימום".¹³ מאז הוציא בית הדין הבינלאומי

⁹ יואב גלנט (@yoavgallant), פוסט ברשת X (לשעבר טוויטר), 9 באוקטובר 2023, <https://twitter.com/yoavgallant/status/1711335592942875097> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024).

¹⁰ ישראל כ"ץ (@Israel_katz), פוסט ברשת X (לשעבר טוויטר), 11 באוקטובר 2023, https://twitter.com/Israel_katz/status/171208312227909116?t=nd9aPqyMtpUXy4A0HhqFMw&s=09 (נדלה ב-28 באוגוסט 2024); ישראל כ"ץ (@Israel_katz), פוסט ברשת X (לשעבר טוויטר), 12 באוקטובר 2023, https://twitter.com/Israel_katz/status/1712356130377113904 (נדלה ב-28 באוגוסט 2024).

¹¹ "Intensifying conflict, malnutrition and disease in the Gaza Strip creates a deadly cycle that threatens over 1.1 million children", UNICEF, press release, January 5, 2024, <https://www.unicef.org/press-releases/intensifying-conflict-malnutrition-and-disease-gaza-strip-creates-deadly-cycle> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); ראיין שערך ארגון Human Rights Watch עם מתאם צוות תגובת חירום בתחום המים, התברואה וההיגיינה, באמצעות Microsoft Teams, 24 בינואר 2024; ראיין שערך ארגון Human Rights Watch עם עובדים מס' 2 ו-3 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), מצרים, 6 באפריל 2024.

¹² *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 26 January 2024, January 26, 2024.

¹³ שם, סעיף 70.

לצדק שני צווים זמניים נוספים ושב ואישר את צוויו הקודמים, ובחודש מאי קבע כי "יש ליישם לאלתר ובאפקטיביות".¹⁴

מאז, ישראל מפרה את צווי בית הדין הבינלאומי לצדק, בין השאר את הוראתו למנוע את "שליחת הגישה למזון ולמים מספיקים ונאותים".¹⁵

מניעת מים כצעד מכוון

בימים שלאחר המתקפה של ארגונים פלסטיניים חמושים בהובלת חמאס על דרום ישראל ב-7 באוקטובר 2023 פרסמו בכירים ישראלים, לרבות שר הביטחון דאז יואב גלנט, השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר ושר האנרגיה דאז ושר הביטחון בהווה ישראל כ"ץ, הצהרות פומביות שביטאו את כוונתה של הממשלה למנוע מים מאזרחים ברצועת עזה.¹⁶

מאז, הרשויות הישראליות המשיכו לקרוא לענישה קולקטיבית של אוכלוסיית הרצועה, לרבות באמצעות ניתוק אספקת המים ואספקה של מוצרים אחרים החיוניים לקיום חיים. אמנם הרשויות הישראליות פרסמו גם הצהרות הקוראות לנקוט צעדים שיפגעו ספציפית בחמאס ובארגונים פלסטיניים חמושים ברצועה, אך מעשיהן הגיעו לכדי ניתוק או הגבלה של אספקת המים ומוצרים אחרים החיוניים לקיום חיים עבור כלל אוכלוסיית הרצועה. צעדים אלה נמשכו גם לאחר שבית הדין הבינלאומי לצדק הורה לרשויות הישראליות בינואר 2024, ובהחלטותיו לאחר מכן, לשים קץ להתנהלותה, העולה כדי סכנה של הפרת האמנה למניעת רצח עם. ב-5 באוגוסט, לדוגמה, בצלאל

¹⁴ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 28 March 2024, March 28, 2024

¹⁵ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024

¹⁶ "גלנט: 'מצור מוחלט יוטל על הרצועה'; אנו נלחמים בחיות אדם", *Ynet*, 9 באוקטובר 2023, <https://www.ynet.co.il/news/article/b13rvrbzpq> (נדלה ב-7 בדצמבר 2024); Hadas Gold, Eyad Kourdi, Jonny Hallam, Ibrahim Dahman, Helen Regan, Tara John, "Israeli defense minister orders 'complete siege' of Gaza, as Hamas threatens hostages," *CNN*, October 9, 2024, [Israeli defense minister orders 'complete siege' of Gaza, as Hamas threatens hostages | CNN](https://www.cnn.com/2024/10/09/middleeast/israeli-defense-minister-orders-complete-siege-gaza/index.html); "Barely a drop to drink": children in the Gaza Strip do not access 90 per cent of their normal water use," UNICEF, press release, December 19, 2023, <https://www.unicef.org/lac/en/press-releases/barely-drop-drink-children-gaza-strip-do-not-access-90-cent-their-normal-water-use#:~:text=According%20to%20humanitarian%20standards%2C%20the,is%203%20litres%20per%20day>

(נדלה ב-12 בספטמבר 2024); ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, אומצה ב-10 בדצמבר 1948, G.A. Res. 217A(III), U.N. Doc. A/810 at 71 (1948); ארגון Human Rights Watch, "ראיון: גיבוש הראיות לפשעים שבוצעו בישראל ב-7 באוקטובר", 31 בינואר 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/01/31/interview-building-evidence-crimes-committed-israel-october-7>

סמוטריץ', שר האוצר של ישראל ושר במשרד הביטחון, חזר ואמר כי לישראל יש הצדקה לשלול מים מהאוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה.¹⁷

ניתוק והגבלה של אספקת המים, החשמל והדלק

מיד לאחר שהצהירו על תכניות לנתק את אספקת המים לרצועת עזה בעקבות המתקפה של ארגונים פלסטיניים כמושים בהובלת חמאס ב-7 באוקטובר פעלו הרשויות הישראליות בדיוק על פי הצהרותיהן. ב-9 באוקטובר 2023 הן ניתקו את אספקת המים שהוזרמו בצינורות מישראל לרצועה – כ-12 אחוזים מכלל אספקת המים ויותר ממחצית אספקת מי השתייה ברצועה.¹⁸

אמנם בסוף אוקטובר 2023 חידשו הרשויות הישראליות הזרמה מסוימת של מים מישראל לרצועה, אך נכון לספטמבר 2024, הן המשיכו להגביל את הכמות המסופקת בצינורות.¹⁹ כמות זו אינה מספיקה כדי לקזז את הירידה בתפוקת המים עקב ניתוק אספקת החשמל בידי הרשויות הישראליות ועקב החסימה, ואחר כך ההגבלה, של יבוא הדלק, וכן עקב גרימת נזקים לתשתיות המים או החרבתן.

כמו כן, הרשויות הישראליות ניתקו את אספקת החשמל מישראל לרצועת עזה – ובכך גרמו להחשכתה ופגעו ביכולת לתפעל כמעט את כל תשתיות המים והתברואה בשטחה – וכן תשתיות אחרות הנחוצות לאספקת סחורות ושירותים החיוניים לקיום חיים, לרבות בתי חולים.²⁰

ב-12 באוקטובר 2023 דיווח משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA) כי "לרוב תושבי רצועת עזה אין יותר גישה למי שתייה מספקי שירותים, או למים לצריכה ביתית מרשת המים".²¹

¹⁷ "WATCH: Israeli Minister Advocates For Starving 2 Million Palestinians", August 7, 2024, video clip, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=kzOITkwZ40k> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024)

¹⁸ Oxfam, "Water War Crimes: How Israel has weaponised water in its military campaign in Gaza," July 17, 2024, <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621609/bp-water-war-crimes-180724-en.pdf>

(נדלה ב-12 בדצמבר 2024), שם צוטטו רשויות מים פלסטיניות (אפריל 2022).

¹⁹ Water Resources Directorate. Water Resources Summary Report 2021 - Gaza Strip. פרוטוקול של פגישת WASH Cluster, ינואר-ספטמבר 2024, שמור בתיקי ארגון Human Rights Watch, התכתבות וואטסאפ בין ארגון Human Rights Watch לעובד מסי' 3 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 26 בנובמבר 2024.

²⁰ איתמר אייכנר ומורן אזולאי, "שר האנרגיה הורה להפסיק אספקת חשמל לעזה: 'מה שהיה – לא יהיה'", Ynet, 7 באוקטובר 2023, <https://www.ynet.co.il/blogs/israelunderattack/article/sjodeczyba> (נדלה ב-7 בדצמבר 2024).

²¹ משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), "מעשי איבה ברצועת עזה ובישראל | עדכון בזק מסי' 7", <https://www.ochaopt.org/he/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-7> (נדלה ב-9 בדצמבר 2024).

הרשויות הישראליות אף חסמו תחילה לחלוטין את הכנסת הדלק לרצועה, ולאחר מכן הגבילו אותה מאוד. לחסימה של הכנסת הדלק הייתה השפעה "משתקת" במיוחד על תשתיות המים, התברואה וההיגיינה (WASH) ברצועה, שהסתמכו על גנרטורים המונעים בדלק לאחר שהרשויות הישראליות ניתקו את אספקת החשמל.²² לאחר החסימה הראשונה של כל יבוא הדלק לרצועה, שנמשכה חמישה שבועות, התירו הרשויות הישראליות, החל מ-15 בנובמבר 2023 ועד 31 באוגוסט 2024, הכנסה של כחמישית בלבד, בממוצע, מכמות הדלק הנחוצה לפעילות הומניטרית חיונית.²³

לפיכך, על פי האו"ם, לא התאפשרה הפעלתן של רוב תשתיות המים והתברואה ברחבי הרצועה.²⁴ דלק דרוש גם לבתי חולים, לפעולות הצלה, להעברת סיוע, להפעלת מאפיות ולצרכים חיוניים נוספים.²⁵ אמנם הרשויות הישראליות התירו הכנסה של כמויות משתנות של דלק מאז החלה הלחימה, אולם בהיעדר חשמל, כמויות אלה קטנות מכדי לאפשר הפעלה של תשתיות מים ותברואה מרכזיות, והן אף קטנות מהרבה מהיקף האספקה לפני 7 באוקטובר, אף על פי שהצורך בדלק גבר.

ב-29 בפברואר 2024 הצהיר איגוד הרשויות המקומיות ברצועת עזה כי "צמצום הדלק פגע קשות במתן השירותים החיוניים והביא לגירעון של ממש באספקת המים, להצטברות פסולת מוצקה ולזליגת שפכים לרחובות ולאזורי מגורים".²⁶

על פי משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים, בין אוקטובר 2023 לאמצע פברואר 2024 הסתכמה תפוקת המים ברצועה בכ-5.7 אחוזים בלבד מהתפוקה לפני פרוץ מעשי האיבה הנוכחיים.²⁷ ארגון

²² ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם מתאם צוות תגובת חירום בתחום המים, התברואה וההיגיינה, באמצעות Microsoft Teams, 24 בינואר 2024.

²³ UNRWA, "Gaza Supplies and Dispatch Tracking," Power BI dashboard, <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiZTVkYmEwNmMtZWYxNy00ODhLLWI2ZjctNjIzMzQ5OGQxNzY5IiwidCI6IjI2MmY2YTQxLTlwZTktNDE0MC04ZDNiLWZkZjVIZWVhNDE1NyIsImMiOiI9&pageN>

UN Secretary General, "Remarks to the Press on Extreme Heat," July 25, 2024, <https://www.un.org/unispal/document/highlights-of-the-noon-briefing-25jul24/#:~:text=Since%20the%20beginning%20of%20this,basic%20humanitarian%20operations%20each%20day> (נדלה ב-26 בנובמבר 2024); גישה, "הגבלות על כניסת דלקים לעזה", 26 בדצמבר 2023, <https://gisha.org/graph/1> (נדלה ב-7 בדצמבר 2024).

²⁴ משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), "מעשי איבה ברצועת עזה ובישראל | עדכון בזק מס' 54", 7 בדצמבר 2024, <https://www.ochaopt.org/he/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-7> (נדלה ב-7 בדצמבר 2024).

²⁵ Rachel Wilson, Lou Robinson, Amy O'Kruk, "Fuel is a vital lifeline in resource-strapped Gaza. Here's why," *CNN*, October 30, 2023, <https://www.cnn.com/2023/10/30/middleeast/fuel-gaza-crisis-map-dg/index.html> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024).

²⁶ بلدية غزة - Municipality of Gaza, פוסט בפייסבוק, 1 במרס 2024, https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=742540207981265&id=100066758767172&mibextid=WC7FNe (נדלה ב-26 באוגוסט 2024).

²⁷ משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים (OCHA), "מעשי איבה ברצועת עזה ובישראל | עדכון בזק מס' 120", 7 בדצמבר 2024, <https://www.ochaopt.org/he/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-7> (נדלה ב-7 בדצמבר 2024).

אוקספם העריך גם הוא שכ-80 אחוזים מתפוקת המים אובדים בשל דליפות ברשת המים, עקב נזקים שנגרמו לה במהלך מעשי האיבה, ולכן כמות המים שאנשים מקבלים קטנה בהרבה מהכמות המופקת.²⁸

ב-28 במארס שב בית הדין הבינלאומי לצדק ואישר את הצווים שהוציא בחודש ינואר ואף הורה על נקיטת אמצעים נוספים המחייבים את הרשויות הישראליות לספק "ללא הפרעה" ו"בקנה מידה נרחב... שירותים בסיסיים וסיוע הומניטרי הנחוצים בדחיפות, לרבות מזון, מים, חשמל, דלק, מחסה, בגדים, דרישות היגיינה ותברואה".²⁹ הרשויות הישראליות התעלמו מצווים אלה.³⁰

נכון לספטמבר 2024, הרשויות הישראליות לא חידשו את אספקת החשמל לרצועת עזה. אמנם בסוף אוקטובר 2023 חידשו הרשויות הישראליות הזרמה מצומצמת של מים לרצועה, ובאפריל 2024 הן הגדילו את הכמות המוזרמת, אולם ההיקף המשולב הכולל של תפוקת המים – מים המסופקים בצינורות, מים ממתקני התפלה ומים מבארות וממקורות אחרים – הגיע רק לכ-10–25 אחוזים מהיקף התפוקה לפני 7 באוקטובר.³¹ נכון לאוגוסט 2024, היקף תפוקת המים נותר כ-25 אחוזים מהיקפה לפני 7 באוקטובר, וכמות המים שלפלטטינים ברצועה יש גישה אליהם עדיין נמוכה בהרבה מזו הנדרשת להישרדותה של אוכלוסיית הרצועה.³²

OCHA, "Immediate Needs Document in the State of Palestine (October – December 2023), October 17, 2023, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/immediate-needs-document-state-palestine-october-december-2023> (נדלה ב-17 באוקטובר 2023).

²⁸ Oxfam, "Water War Crimes : How Israel has weaponised water in its military campaign in Gaza", July 17, 2024, <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621609/bp-water-war-crimes-180724-en.pdf> (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).

²⁹ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 28 March 2024, March 28, 2024

³⁰ ארגון Human Rights Watch, "רצועת עזה: ישראל מבזה את צווי בית הדין הבינלאומי", הודעה לעיתונות, 7 במאי 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/05/07/gaza-israel-flouts-world-court-orders>

³¹ Jeremy Sharon, "Israel reopens second of three water pipelines into Gaza," *The Times of Israel*, October 29, 2023, <https://www.timesofisrael.com/israel-reopens-second-of-three-water-pipelines-into-gaza> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024);

State of Palestine WASH Cluster, "Notes : WASH Situation Update May 31st," May 31, 2024, העתק שמור בתיקי ארגון Human Rights Watch;

State of Palestine WASH Cluster, "WASH Cluster Updates," August 4, 2024, העתק שמור בתיקי ארגון Human Rights Watch. חשוב לציין כי מהיקף תפוקת המים לא קוזז אובדן המים הנובע מנזקים שנגרמו לרשת המים במהלך מעשי האיבה והמגיע, לפי הערכות אוקספם, לכ-80 אחוזים מסך כל תפוקת המים. ראו Oxfam, "Water War Crimes: How Israel has weaponised water in its military campaign in Gaza", July 17, 2024,

<https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621609/bp-water-war-crimes-180724-en.pdf> (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).

³² State of Palestine WASH Cluster, "WASH Cluster Updates," August 4, 2024, העתק שמור בתיקי ארגון

State of Palestine WASH Cluster, "Gaza Rapid Wash Assessment Household Survey for Access to Wash Services," September 2024, <https://drive.google.com/file/d/10XGCEOZ--GLxAkdz3gpl3Nv86KKSNegq/view> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

באוגוסט 2024, במסגרת המחקר העדכני והקפדני ביותר שמדד את הגישה למים ברחבי רצועת עזה, דיווחו כמעט שני שלישים ממשקי הבית שהשתתפו בו כי הם מקבלים פחות משישה ליטרים של מים לשתיה ולבישול לאדם ליום – פחות מתשעת הליטרים המומלצים לפי הסטנדרטים הבינלאומיים. המחקר העלה כי "כ-1.4 מיליון בני אדם מתמודדים עם תנאים לא בטוחים בכל הנוגע לגישה למתקני תברואה".³³ עורכי הסקר לא הצליחו לאסוף נתונים מכמה אזורים הנחשבים "קשים להגעה".³⁴

בנוסף על כך, כמעט כל אזרח ברצועת עזה נעקר מביתו מאז תחילת מעשי האיבה; רבים נעקרו לאזורים שבהם אין די תשתיות מים, והדבר פוגע בגישתם של אנשים למים, ללא קשר לשיפורים הזניחים בהיקף תפוקת המים.³⁵

חסימת סיוע הקשור במים

הרשויות הישראליות גם הגבילו מאוד הכנסה של סיוע הומניטרי לרצועת עזה, מנעו חלוקה של משלוחי סיוע לאזורים שונים ברצועה בזמנים שונים, ובייחוד חסמו אספקה הקשורה לטיפול במים ולהפקתם.³⁶

לפני 7 באוקטובר 2023 נכנסו לרצועת עזה בכל יום עבודה כ-500 משאיות נושאות סחורות ומוצרים הומניטריים.³⁷ מ-21 באוקטובר 2023 ועד 5 במאי 2024, כשישראל תפסה את מעבר הגבול ברפיח

State of Palestine WASH Cluster, "Gaza Rapid Wash Assessment Household Survey for Access to Wash Services," September 2024, <https://drive.google.com/file/d/10XGCEOZ--GLxAkdz3gpl3Nv86KKSNeq/view> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); World Health Organization, "How much water is needed in emergencies," July 2013, <https://cdn.who.int/media/docs/default-source/wash-documents/who-tn-09-how-much-water-is-needed.pdf> (נדלה ב-14 בנובמבר 2024); "Water Supply, Sanitation and Hygiene Promotion" in Sphere Handbook, "Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response," 2018, <https://handbook.spherestandards.org/en/sphere/#ch006> (נדלה ב-26 בנובמבר 2024).

State of Palestine WASH Cluster, "Gaza Rapid Wash Assessment Household Survey for Access to Wash Services," September 2024, <https://drive.google.com/file/d/10XGCEOZ--GLxAkdz3gpl3Nv86KKSNeq/view> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

Human Rights Watch, "Hopeless, Starving, and Besieged": Israel's Forced Displacement of Palestinians in Gaza, November 2024, <https://www.hrw.org/report/2024/11/14/hopeless-starving-and-besieged/israels-forced-displacement-palestinians-gaza> [לתקציר ולהמלצות בעברית ראו https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/11/ip_forceddisplacement1124heb_summaryrecs_0.pdf].

Sari Bashi (Human Rights Watch), "Gaza's Blocked Relief," Op-ed, *The New York Review of Books*,³⁶ October 30, 2023, <https://www.hrw.org/news/2023/10/30/gazas-blocked-relief>; "Israel Not Complying with World Court Order in Genocide Case," Human Rights Watch news release, February 26, 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/02/26/israel-not-complying-world-court-order-genocide-case>; ראויות עם שבעה עובדי סיוע הומניטרי (השמות שמורים), מצרים, אפריל 2024.

"Gaza war inflicts catastrophic damage on infrastructure and economy," *Reuters*, November 17, 2023,³⁷ <https://www.reuters.com/world/middle-east/gaza-war-inflicts-catastrophic-damage-infrastructure-economy-2023-11-17/#:~:text=On%20average%20500%20trucks%20of,21> (נדלה ב-26 באוגוסט 2024); UNRWA, "Gaza Supplies and Dispatch Tracking", Power BI Dashboard,

למרות דיווחים על הרעב והצמא החמורים שהאוכלוסייה שם התמודדה עימם; משרד האו"ם
לתיאום עניינים הומניטריים תיאר דפוס זה כ"שיטתי".⁴²

ב-24 בפברואר קבעו ארגונים הומניטריים המשתפים פעולה ברצועת עזה כי "כמעט שום סיוע אינו
מגיע מצפון לרפיח" – הדרומי בארבעת מחוזותיה של הרצועה.⁴³

במקבץ השלישי של צווים זמניים שהוציא בית הדין הבינלאומי לצדק בחודש מאי 2024 הוא שב
ואישר את שני הצווים הקודמים שהוציא והורה לישראל להשאיר את מעבר רפיח פתוח "לאספקה –
ללא הפרעה, ובהיקף רחב – של שירותים בסיסיים וסיוע הומניטרי הנדרשים בדחיפות".⁴⁴ ישראל
הפירה צווים אלה.⁴⁵ כוחות ישראליים סוגרים את מעבר רפיח מאז 5 במאי 2024.

לאחר שהצבא הישראלי פתח במתקפה הקרקעית ברפיח כמעט לא הייתה גישה למים או לסיוע
הומניטרי אחר בעיר במשך חודש לפחות, בעת שהצבא שב ועקר את רוב האנשים – כמיליון נפש –
שברחו לשם ממקומות אחרים.⁴⁶ במקרים רבים, אנשים נעקרו לאזורים שבהם לא הייתה גישה
לשירותים שונים, למזון, למים ולסיוע.⁴⁷ במסגרת המתקפה הקרקעית ברפיח תפס הצבא הישראלי
גם את מעבר הגבול ברפיח, שהיה נקודה חיונית להכנסת לסיוע.⁴⁸

Gabrielle Tétrault-Farber, "UN deplores Israel's 'systematic' refusal to grant access to north Gaza," ⁴²
Reuters, January 12, 2024, [https://www.reuters.com/world/un-deplores-israels-systematic-refusal-grant-](https://www.reuters.com/world/un-deplores-israels-systematic-refusal-grant-access-north-gaza-2024-01-12/)
Sana Noor Haq, Rosa Rahimi, "We are dying ; (נדלה ב-27 באוגוסט 2024) [access-north-gaza-2024-01-12/](https://edition.cnn.com/2024/01/30/middleeast/famine-looms-in-gaza-israel-war-intl/index.html)
slowly: 'Palestinians are eating grass and drinking polluted water as famine looms across Gaza," *CNN*,
27-ב-27 <https://edition.cnn.com/2024/01/30/middleeast/famine-looms-in-gaza-israel-war-intl/index.html>
"Over one hundred days into the war, Israel destroying Gaza's food system and weaponizing ; (2024 באוגוסט
food, say UN human rights experts," OHCHR, press release, January 16, 2024,
[https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/01/over-one-hundred-days-war-israel-destroying-gazas-](https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/01/over-one-hundred-days-war-israel-destroying-gazas-food-system-and)
food-system-and (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).
Association of International Development Agencies, "Snapshot of deprivation of humanitarian aid in the
Gaza Strip since January 2024", February 15, 2024, [https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-](https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/snapshot-deprivation-humanitarian-aid-gaza-strip-january-2024)
territory/snapshot-deprivation-humanitarian-aid-gaza-strip-january-2024 (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).
Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza
Strip (South Africa v. Israel), International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024.
⁴⁵ "רצועת עזה: ישראל מבזה את צווי בית הדין הבינלאומי", ארגון Human Rights Watch, הודעה לעיתונות, 7 במאי
<https://www.hrw.org/he/news/2024/05/07/gaza-israel-flouts-world-court-orders>, 2024
⁴⁶ "On the ground in Rafah: UNICEF reports 'lethal' lack of water, services," *UN News*, June 15, 2024, ⁴⁶
"Gaza: We must prevent a large- ; (נדלה ב-2 בדצמבר 2024) <https://news.un.org/en/interview/2024/06/1151131>
scale offensive in Rafah, UN pleads," *UN News*, May 14, 2024,
<https://news.un.org/en/story/2024/05/1149631> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).
OCHA, Gaza Humanitarian Response Update | 13 - 19 May 2024," May 20, 2024, ⁴⁷
[https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-](https://www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-update-13-19-may-2024)
Save the Children, "It's not safe and it's not clean, but ; (נדלה ב-2 בדצמבר 2024) [update-13-19-may-2024](https://www.savethechildren.net/news/it-s-not-safe-and-it-s-not-clean-people-believe-they-are-leaving-something-worse-behind)
people believe they are leaving something worse behind" – Families flee Rafah for areas with no services",
[https://www.savethechildren.net/news/it-s-not-safe-and-it-s-not-clean-people-believe-they-](https://www.savethechildren.net/news/it-s-not-safe-and-it-s-not-clean-people-believe-they-are-leaving-something-worse-behind) May 9, 2024,
[are-leaving-something-worse-behind](https://www.savethechildren.net/news/it-s-not-safe-and-it-s-not-clean-people-believe-they-are-leaving-something-worse-behind) (נדלה ב-13 בדצמבר 2024).
⁴⁸ "Israel's Rafah invasion must stop now, say UN experts," OHCHR, press release, May 10, 2024, ⁴⁸
<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/israels-rafah-invasion-must-stop-now-say-un-experts>
(נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

הרשויות הישראליות אסרו להכניס לרצועת עזה כמעט את כל הסיוע ההומניטרי הקשור במים, לרבות מערכות לסינון מים, מכלי מים וחומרים הנחוצים לתיקון תשתיות מים.⁴⁹ אנשים העובדים עם ארגוני סיוע ההומניטריים סיפרו לארגון Human Rights Watch שהרשויות הישראליות אוסרות על הכנסת פריטים שהם מגדירים כ"דו-שימושיים" – פריטים העלולים, לדבריהם, לשמש למטרות צבאיות. עובדי הסיוע ההומניטרי גם סיפרו שהרשויות הישראליות אינן מספקות רשימה של פריטים הנכללים בהגדרה זו או הסברים כתובים לדחייתם של פריטים מצילי חיים, ואינם מאפשרים לערער עליה.⁵⁰

כוחות ישראליים גם תקפו עובדים של ארגוני סיוע ההומניטרי. מאז אוקטובר 2023 ביצעו כוחות ישראליים לפחות שמונה התקפות על שיירות של עובדי סיוע ועל מתחמי סיוע ברצועת עזה והרגו פצעו לפחות 31 עובדי סיוע ואנשים שהיו איתם – וזאת, אף על פי שארגוני הסיוע סיפקו לרשויות הישראליות את הקואורדינטות של מיקומם כדי להבטיח שלא ייפגעו.⁵¹ נכון ל-28 באוגוסט 2024 נהרגו במהלך מעשי האיבה יותר מ-294 עובדי סיוע.⁵²

זאת ועוד, לאחר שממשלת ישראל טענה ש-19 מקרב 30,000 עובדי סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטי פלסטין במזרח הקרוב (אונר"א) השתתפו במתקפות בהובלת חמאס ב-7 באוקטובר 2023, השעו כמה ממשלות את כל המימון שהעבירו לסוכנות, שהייתה גורם מרכזי באספקת מים, מזון, מחסה ושירותים חיוניים אחרים למאות אלפי פלסטינים ברצועת עזה.⁵³ ב-5 באוגוסט 2024 העלתה חקירה מטעם משרד האו"ם לשירותי פיקוח פנימיים (OIOS) שבעשרה מן המקרים לא

⁴⁹ ראינות של ארגון Human Rights Watch עם שבעה עובדי סיוע ההומניטרי, מצרים, 3–8 באפריל 2024; ראיון של ארגון Human Rights Watch עם מתאם צוות תגובת החירום בתחום המים, התברואה וההיגיינה, באמצעות Microsoft Teams, 24 בינואר 2024; ראיון של ארגון Human Rights Watch עם למא עבד א-סמד, Oxfam International, באמצעות Microsoft Teams, 11 בינואר 2024; "Secretary-General's statement to the press – on the Middle East," January 15, 2024, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2024-01-15/secretary-generals-statement-the-press-the-middle-east>; "Preventing famine and deadly disease outbreaks in Gaza requires faster, safer aid access and more supply routes," <https://www.unicef.org/press-releases/2024-01-15-wfp-unicef-who-joint-press-release>, January 15, 2024, <https://www.unicef.org/press-releases/2024-01-15-wfp-unicef-who-joint-press-release> (נדלה ב-29 באוגוסט 2024); <https://www.unicef.org/press-releases/2024-01-15-wfp-unicef-who-joint-press-release> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁵⁰ ראינות של ארגון Human Rights Watch עם 11 עובדי סיוע ההומניטרי, מצרים, 3–8 אפריל 2024.
⁵¹ ארגון Human Rights Watch, "רצועת עזה: כוחות ישראליים תוקפים מיקומים ידועים של עובדי סיוע", הודעה לעיתונות, 24 במאי 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/05/14/gaza-israelis-attacking-known-aid-worker-locations>; "Gaza City-bound UN aid convoy comes under Israeli fire, says UNRWA," *UN News*, <https://news.un.org/en/story/2024/07/1152351>; "UN food agency suspends staff movements in Gaza following attack," *UN News*, August 28, 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/08/1153701> (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).
⁵² OCHA, "Reported Impact Snapshot - Gaza Strip", August 28, 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/reported-impact-snapshot-gaza-strip-28-august-2024-1500> (נדלה ב-3 בספטמבר 2024).
⁵³ ארגון Human Rights Watch, "רצועת עזה: השעיית הסיוע לאונר"א עלולה להחיש רעב המוני", 31 בינואר 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/01/31/gaza-suspending-unrwa-aid-risks-hastening-famine>; "Western countries suspend funding for UN agency in Gaza after Israeli accusations", January 27, 2024, <https://www.france24.com/en/middle-east/20240127-%F0%9F%94%B4-live-un-security-council-to-meet-after-icj-issues-gaza-ruling> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

הייתה ראייה מספקת, או לא הייתה ראייה כלשהי, למעורבות של אנשי הארגון בהתקפות, ובתשעת המקרים הנותרים העובדים אולי היו מעורבים בהתקפות, אבל מאז כולם כבר פוטרו או מתו.⁵⁴ דו"ח בלתי תלוי אחר העלה שלסוכנות עצמה לא היה חלק במעשים.⁵⁵ אמנם כל המדינות, פרט לארצות הברית, שבו לתמוך באונר"א, אולם הקיצוצים במימון וסירובה של ממשלת ארצות הברית לעמוד בהתחייבויות שלקחה על עצמה בשלהי 2023, וכן האיסור שהטילה על חידוש המימון עד מארס 2025, לפחות, השפיעו קשות על יכולתה של הסוכנות להיענות לצרכים האדירים ברצועת עזה.⁵⁶

מזה זמן רב מנהלת ממשלת ישראל מסע נגד אונר"א וקוראת לסגירתה.⁵⁷ ב-28 באוקטובר 2024 אישרה כנסת ישראל שני חוקים האמורים להיכנס לתוקף בינואר 2025 ומטרתם למנוע מאונר"א פעילות בתוך "שטחיה הריבוניים" של מדינת ישראל, לאסור על רשויות ישראליות לקיים כל מגע שהוא עם אונר"א או עם מי מנציגיה, ולבטל את ההסכם בין ישראל לאונר"א משנת 1967 המאפשר לסוכנות לפעול בשטח הפלסטיני הכבוש.⁵⁸ מזכ"ל האו"ם אנטוניו גוטרש קבע שחוקים אלה "עלולים למנוע את המשך עבודתה החיונית של אונר"א" בפלסטין.⁵⁹ החקיקה לא רק מאיימת על הסיוע

UNRWA, "Investigation completed: allegations on UNRWA staff participation in the 7 October attacks",⁵⁴ August 5, 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/investigation-completed-allegations-unrwa-staff-participation-7-october> (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).

Independent Review Group on UNRWA, "Final Report: Independent Review of Mechanisms and Procedures to Ensure Adherence by UNRWA to the Humanitarian Principle of Neutrality," April 20, 2024, <https://www.un.org/unispal/document/report-independent-review-group-on-unrwa-22april2024/> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024); "Relief agency UNRWA targeted politically over partiality claims, funding must resume: UN experts", OHCHR, press release, May 17, 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/05/relief-agency-unrwa-targeted-politically-over-partiality-claims-funding-must-resume> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁵⁶ ארגון Human Rights Watch, "ארה"ב ובריטניה – המדינות הבודדות שעדיין מעכבות את המימון לאונר"א", 18 ביולי 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/07/18/gaza-us-uk-outliers-holding-back-unrwa-funding>; US Congressional Research Service, "The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees (UNRWA): Overview and US Funding Prohibition," June 14, 2024, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN12316> (נדלה ב-13 בנובמבר 2024).

UNRWA, "'More people will die': How Israel's UNRWA ban affects Palestinians in Gaza and beyond," November 10, 2024, <https://www.unrwa.org/newsroom/official-statements/%E2%80%98more-people-will-die%E2%80%99-how-israel%E2%80%99s-unrwa-ban-affects-palestinians-gaza-and-beyond> (נדלה ב-3 בדצמבר 2024).

Louis Charbonneau (Human Rights Watch), "UNRWA's Demise Would Be Catastrophic for Gaza," Op-ed, *The Nation*, <https://www.hrw.org/news/2024/02/12/unrwas-demise-would-be-catastrophic-gaza> (נדלה ב-12 בפברואר 2024).

⁵⁸ "Israeli laws blocking UNRWA – devastating humanitarian impact for Palestinians?," *UN News*, October 31, 2024, <https://news.un.org/en/story/2024/10/1156326> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); "Bill for the Cessation of UNRWA Activities in the Territory of the State of Israel, 5784–2024," January 15, 2024, Bill for second and third reading, unofficial translation by Adalah, https://www.adalah.org/uploads/uploads/UNRWA_bills_translation_October_2024.pdf (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

[2024] ראו גם https://fs.knesset.gov.il/25/law/25_lsr_5106937.pdf (נדלה ב-8 בדצמבר 2024).

UN General Assembly, "Letter from President General Assembly on the UNRWA SG letter," 30 October, 2024, https://www.un.org/pga/79/2024/10/30/letter-from-president-general-assembly-on-the-unrwa-sg-letter/?_gl=1*rw4xgl*_ga*NjU3Mjc0MTgyLjE3MjM4MDUwOTI.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTczMTY3NDkyOC4zNi4wLjE3MzE2NzQ5MjguMC4wLjA.*_ga_S5EKZKSB78*MTczMTY3NDkyOC4zNC4xLjE3MzE2NzQ5MzAuNTguMC4w (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

לרצועת עזה אלא גם חותרת תחת יכולתה של אונר"א לספק סיוע הומניטרי, חינוך ושירותים חיוניים אחרים באזור כולו.⁶⁰

הארגונים השותפים לכוח המשימה לענייני מים, תברואה והיגיינה (WASH) של מדינת פלסטין – ארגונים בינלאומיים, סוכנויות או"ם, ארגונים לא-ממשלתיים בינלאומיים ומוסדות אקדמיים – שבראשם עומדת קרן האו"ם לילדים, יוניסף (UNICEF), מתאמים ביניהם את מתן המענים ההומניטריים לבעיות הנוגעות לסוגיות של מים, תברואה והיגיינה בגדה המערבית וברצועת עזה.⁶¹ אדם הפועל ברצועה במסגרת צוות תגובת החירום לענייני WASH אמר שארגונים אלה מתמודדים עם שלל אתגרים שהרשויות הישראליות מעמידות בפניהם, ובכללם מניעת תיקונים לתשתיות WASH, איסור על הכנסת חומרים הנחוצים לתשתיות אלה והיעדר הגנה על מי שמספקים סיוע הקשור בהן.⁶² לדבריו, "מעולם לא הייתי חבר בצוות תגובת חירום שבו, חודשיים לאחר שהגעתי, מצבם של האנשים במקום חמור משהיה כשהגענו. זה כל הסיפור. אנחנו נחסמים [על ידי הרשויות הישראליות] בכל כך הרבה רמות".⁶³

הרס תשתיות מים וסיכול ניסיונות לתקן

תחקיר של ארגון Human Rights Watch העלה שמאז תחילת מעשי האיבה, כוחות ישראליים תקפו כוונה תחילה מתקנים גדולים של WASH והסבו להם נזקים או הרסו אותם – לרבות ארבעה מששת המתקנים לטיהור שפכים ברצועת עזה ומאגר מים חשוב המספק מים לאנשים ברפיח שבדרום הרצועה. בכמה מקרים מצא ארגון Human Rights Watch עדויות לכך שכוחות יבשה ישראליים שלטו באזורים בעת שהרסו בהם תשתיות WASH, כולל סרטון המתעד חיילים המניחים ומחברים בשיטתיות חומרי נפץ בתוך מאגר מים ותצלומי לווין המראים עקבות של דחפורים על פני מערכים הרוסים נרחבים של לוחות סולאריים שסיפקו חשמל למתקנים לטיהור שפכים. עדויות אלה מלמדות על כך שההרס לא היה נזק אגבי של ההתקפות על יעדים צבאיים אלא הרס מכוון.

הנזק הכולל שנגרם לתשתיות המים ברצועת עזה במהלך מעשי האיבה הוא עצום. בינואר 2024 העריכו הבנק העולמי ו-Ipsos, חברה למחקר שוק, שכמעט 60 אחוזים מתשתיות המים והתברואה ברצועה

⁶⁰ "Israel's parliament votes to ban UNRWA," *The New Humanitarian*, October 29, 2024, <https://www.thenewhumanitarian.org/news/2024/10/29/israels-parliament-votes-ban-unrwa> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); לואיס שרבונו, "על ישראל לשים קץ למסע להחרבת אונר"א, העוסקת בהצלת חיים", 15 באוקטובר 2024 Human Rights Watch dispatch, <https://www.hrw.org/he/news/2024/10/15/israel-should-end-2024-campaign-destroy-lifesaving-un-palestinian-aid-agency>.

⁶¹ UNICEF and WASH Cluster, "WASH Cluster State of Palestine Partners' Profile 2022," July 1, 2022, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/wash-cluster-state-palestine-partners-profile-2022> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁶² ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם מתאם צוות תגובת החירום בתחום המים, התברואה וההיגיינה, באמצעות Microsoft Teams, 24 בינואר 2024.

⁶³ שם.

ניזוקו או נהרסו במהלך מעשי האיבה.⁶⁴ באוגוסט 2024 הם דיווחו ששיעור תשתיות WASH שנהרסו או ניזוקו עלה ל-84.6 אחוזים.⁶⁵ אמנם אי אפשר לקבוע על פי דו"חות אלה מי הצד האחראי לנזק או להרס, אולם ההשפעה ההרסנית על תשתיות WASH במהלך מעשי האיבה מחזקת את הסבירות שמדובר בנזק לתשתית אזרחית שנגרם בשל הרס בכוונה תחילה של תשתיות אלה בידי כוחות ישראלים, כפי שתיעד ארגון Human Rights Watch.

משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים דיווח ב-24 ביולי ש"מצב המים [ברצועת עזה] ממשיך להתדרדר".⁶⁶ בין 24 ל-27 ביולי 2024 פרסם חיילי ישראל סרטון שבו הוא מתועד עם חיילים אחרים בזמן שהם מניחים חומרי נפץ המיועדים להרוס מאגר מים חשוב המשרת את רפיח שבדרום הרצועה. הסרטון, שנמחק מאוחר יותר אבל שותף בחשבונות אחרים, מסתיים בתצלום-מרחוק שבו נראית הריסת המאגר בפיצוץ.⁶⁷

מניעת תיקונים, חסימת סיוע והתקפות על עובדים של שירותי המים

כוחות ישראלים גם תקפו והרגו עובדים של שירותי מים, בזמן שהללו עסקו בתיקונים ובפעילויות אחרות שנועדו לשפר את אספקת המים לאוכלוסייה, והשמידו חומרים הנדרשים לתיקון מערכות מים. בינואר 2024 תקפו כוחות ישראלים גם את המחסן הראשי של רשות המים ברצועת עזה – שירותי המים של יישובי החוף (CMWU) – שם מצאו מקלט עובדים רבים של הרשות ובני משפחותיהם; בהמשך העלו הכוחות באש ציוד WASH בשווי של שמונה מיליון דולר שאוחסן שם, ובכך חיסלו כמעט לגמרי את יכולתה של הרשות לתקן תשתיות שניזוקו.⁶⁸

כוחות ישראלים תקפו עובדים של שירותי מים גם בזמן שהללו ניסו לתקן מתקני מים או ביצעו פעולות אחרות הקשורות במים. במסגרת הליך המוכר בשם deconfliction – נהלים למניעת פגיעה – שנועד לאפשר לעובדים הומניטריים מעבר בטוח במצבי סכסוך, הצבא הישראלי שותף מראש

⁶⁴ UN, EU and World Bank, "Gaza Strip Interim Damage Assessment", March 29, 2024, <https://palestine.un.org/sites/default/files/2024-04/Gaza-Interim-Damage-Assessment-Final.pdf> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁶⁵ World Bank and Ipsos, "Gaza Damage Assessment Monthly Report," August 2024, Human Rights Watch.

⁶⁶ OCHA, "Gaza Humanitarian Response Update | 8-21 July 2024", July 24, 2024, <https://www.ochaopt.org/content/gaza-humanitarian-response-update-8-21-july-2024> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁶⁷ יניב קובוביץ וג'קי חורי, "מפקדים בצה"ל הורו לפוצץ מאגר מי שתייה ברפיח; חשד להפרת הדין הבינלאומי", הארץ, 29 ביולי 2024, <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-07-29/ty-article/00000190-faf3-d10b-a3b8-fff33ec10000> (נדלה ב-17 בדצמבר 2024); יוניס טיראוי (@ytirawi), פוסט ברשת X (לשעבר טוויטר), 27 ביולי 2024, <https://twitter.com/ytirawi/status/1816965332952555683> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁶⁸ ראיונות טלפוניים שערך ארגון Human Rights Watch עם עובד מסי 1 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 4 בפברואר 2024, ועם עובד מסי 3 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 11 במרס 2024.

בקואורדינטות המיקום של עובדי המים, לפני שהעובדים נשלחו לבצע את התיקונים, אמרו עובדי CMWU.⁶⁹

ממדי ההרס שנגרם לרשת המים בשל מעשי האיבה, ואי היכולת לבצע תיקונים, הובילו לאובדן של שיעור ניכר מכלל המים הנכנסים לרשת המים של רצועת עזה. CMWU ואוקספס העריכו שכ-80 אחוזים מתפוקת המים ברצועה אבדו, נכון לחודש יולי 2024, בשל דליפות ברשת המים וזליגת מים המובלים במשאיות.⁷⁰

מחלות ומוות בשל מחסור במים ותנאי תברואה לא נאותים

בנובמבר 2023 קבע פדרו ארוחו-אגודו, הדווח המיוחד של האו"ם לענייני זכויות אדם למים ולתברואה, שישראל משתמשת במים "כנשק מלחמה" באמצעות התניית האספקה של שירות בסיסי זה בהשגת מטרותיה בלחימה.⁷¹ ארוחו-אגודו אמר כי "כל שעה שחולפת שבה ישראל מונעת אספקה של מי שתייה בטוחים ברצועת עזה, אגב הפרה עזת מצח של המשפט הבינלאומי, מגבירה את הסיכון לכך שתושבי עזה ימותו מצמא וממחלות הקשורות למחסור במי שתייה בטוחים".⁷²

ביולי 2024 הודיע משרד הבריאות של רצועת עזה שבדיקות שבוצעו בירדן העלו שנגיף הפוליו נמצא במי שופכין הזורמים בין האוהלים שבהם נדחסים אנשים שנעקרו מבתיהם בשל תקיפות אוויריות של ישראל.⁷³ חודש מאוחר יותר, ב-16 באוגוסט, אישר משרד הבריאות של רצועת עזה שמקרה פוליו התגלה אצל ילד לא מחוסן בן עשרה חודשים – המקרה הראשון שהתגלה ברצועה זה 25 שנים.⁷⁴ באותו יום דיווח ארגון הבריאות העולמי שתסמינים של שיתוק רפה חד התגלו אצל שלושה ילדים,

⁶⁹ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם עובד מס' 2 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 11 במארס 2024; התכתבות בהודעות טקסט בין ארגון Human Rights Watch לעובד מס' 3 בשירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 1 ביוני 2024.

⁷⁰ Oxfam, "Water War Crimes: How Israel has weaponised water in its military campaign in Gaza," July 17, 2024, <https://oxfamilibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/621609/bp-water-war-crimes-180724-en.pdf;jsessionid=4F565CA205F01E55DB26770C93E506C?sequence=1> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).
⁷¹ "Israel must stop using water as a weapon of war: UN expert," OHCHR, press release, November 17, 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/israel-must-stop-using-water-weapon-war-un-expert> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁷² שם.
⁷³ ארגון Human Rights Watch, "רצועת עזה: מניעת סיוע מצד ישראל מלבה התפרצות של מחלת הפוליו", הודעה לעיתונות, 26 באוגוסט 2024, <https://www.hrw.org/he/news/2024/08/26/gaza-israeli-aid-obstruction-inflaming-polio-outbreak>; משרד הבריאות הפלסטיני ברצועת עזה, פוסט בפייסבוק, 18 ביולי 2024, <https://www.facebook.com/MOHGaza1994/posts/808519878119623> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁷⁴ "First case of polio confirmed in a 10-month-old child in Gaza, Palestinian health officials say," *Associated Press*, August 16, 2024, <https://apnews.com/article/gaza-israel-war-polio-first-case-Ibrahim-Dahman,Caitlin-Danaher-and>; (נדלה ב-27 באוגוסט 2024); Christian Edwards, "Polio detected in Gaza sewage water, threatening new health disaster," *CNN*, July 19, 2024, <https://edition.cnn.com/2024/07/19/middleeast/israel-gaza-polio-detected-water-sewage-intl/index.html> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

והדבר מעלה את החשש שהנגיף כבר החל להתפשט בקרב ילדים ברצועה. ב-23 באוגוסט אישר ארגון הבריאות העולמי שהילד בן העשרה חודשים, שאצלו אובחן הפוליו לראשונה, אכן לקה בשיתוק.

ארגון הבריאות העולמי דיווח שצריכת המים הנגועים העלתה במידה ניכרת את הסיכון לזיהומים בקטריאליים, כמו שלשול.⁷⁵ על פי יוניסף, "מספר מקרי השלשול בקרב ילדים מתחת לגיל חמש עלה מ-48,000 ל-71,000 בתוך שבוע אחד בלבד – השבוע המתחיל ב-17 בדצמבר".⁷⁶ 3,200 המקרים החדשים שנרשמו מדי יום בדצמבר מגלמים עלייה של כ-2,000 אחוזים מממוצע המקרים לפני 7 באוקטובר.⁷⁷ לפי נתוני ארגון הבריאות העולמי, נכון ל-17 באוקטובר 2024 נרשמו לפחות 669,000 מקרים של שלשול נוזלי חריף מאז 7 באוקטובר 2023.⁷⁸

לפי הערכות של רופאים ושל בעלי תפקידים בתחומי הבריאות שדיברו עם ארגון Human Rights Watch, סביר להניח שהמספר הכולל של מקרי השלשול, ושל מחלות אחרות, גבוה בהרבה.⁷⁹

רופא שהתנדב ברצועת עזה בחודשים מארס ואפריל 2024 אמר לארגון Human Rights Watch שבמהלך השבועיים שבהם טיפל שם בחולים הוא עצמו לקה בשלשול, וכמוהו רופאים אחרים וכמעט כל אדם שפגש.⁸⁰

אדם שתיאר מה קרה לאחר שנאלץ להשתמש במים לא נקיים שנשאבו מבאר בשכונת מגוריו, במקום ממערכת המים הרגילה, סיפר: "הרגשתי בחילה, הילדים שלי [בני שנתיים ושלוש] הקיאו והיה להם שלשול, גם לי היה שלשול... זה היה מהרגע שהתחלנו לשתות את המים [המזוהמים]".⁸¹

WHO, "Risk of disease spread soars in Gaza as health facilities, water and sanitation systems disrupted," 75 November 8, 2023, <https://www.emro.who.int/media/news/risk-of-disease-spread-soars-in-gaza-as-health-facilities-water-and-sanitation-systems-disrupted.html> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

"Intensifying conflict, malnutrition and disease in the Gaza Strip creates a deadly cycle that threatens over 76 1.1 million children", UNICEF, press release, January 5, 2024, <https://www.unicef.org/lac/en/press-releases/intensifying-conflict-malnutrition-and-disease-gaza-strip-creates-deadly-cycle> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

77 שם.

WHO, "Gaza Communicable Disease Surveillance," Power BI Dashboard, July 7, 2024 (last update date) 78 <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiODAxNTYzMDYtMjQ3YS00OTMzLTkxMWQ0OTU1NWUwMzE5NTMwIiwidCI6ImY2MTBjMG13LWJkMjQ0NGIzOS04MTBiLTNkYzI4MGFmYjU5MCI6ImMiOjhh9>

WHO, Health Cluster, "Occupied Palestinian Territory: A Year of Crisis - Health ; (נדלה ב-27 באוגוסט 2024) Cluster Overview," October 17, 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/occupied-palestinian-territory-year-crisis-health-cluster-overview> (נדלה ב-27 בנובמבר 2024).

79 ראינות שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר פרוז סידווא, באמצעות Microsoft Teams, 6 באוגוסט 2024, ועם רופא מומחה ברפואה ציבורית בארגון בינלאומי (השם שמור), באמצעות Microsoft Teams, 12 בפברואר 2024.

80 ראיין שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר פרוז סידווא, באמצעות Microsoft Teams, 6 באוגוסט 2024.

81 ראיין שערך ארגון Human Rights Watch עם עבד אל-חפייז פייסל אל-ח'אלדי, קטאר, 25 ביוני 2024.

ארגון הבריאות העולמי גם דיווח שמאז אוקטובר 2024 היו יותר מ-132,000 מקרי צהבת – סימן להפטיטיס A.⁸² רופא ואחות סיפרו על מטופלים רבים, ילדים ברובם, שמתו מהפטיטיס A, מחלה הניתנת לריפוי בתנאים רגילים.⁸³ ד"ר חוסאם אבו ספייה, מנהל בית החולים כמאל עדוואן, אמר שכ-10–5 אחוזים מהילדים שהגיעו לבית החולים כמאל עדוואן בחשד להפטיטיס A מתו "בשל היעדר יכולות אבחון, טיפול ומעקב"; שיעור התמותה הרגיל ממחלה זו בקרב ילדים מתחת לגיל 15 עומד על 0.1 אחוז.⁸⁴

אי היכולת להתרחץ ולהתקלח ותנאי התברואה הקשים שבהם אנשים חיים גם גרמו ליותר מ-225,000 מקרים של מחלות עור ותרמו להתפשטות של מחלות נשימה אקוטיות; על פי נתוני ארגון הבריאות העולמי, נכון ל-17 באוקטובר 2024 התגלו ברצועה למעלה ממיליון מקרים של דלקות נשימה חריפות.⁸⁵

"כשאנחנו לא יכולים להשיג מי שתייה, מקלחת היא חלום", אמרה אישה בת 36 שנעקרה לח'אן יונס.⁸⁶

התייבשות ותת-תזונה גם מערערות את יכולותיהם של אנשים להירפא מפצעים וממחלות ומובילות לזיהומים, למחלות ולמוות. מומחים לענייני בריאות אמרו לארגון Human Rights Watch שראו אנשים רבים שאינם מסוגלים להחלים מפציעות, ובכלל זה מחתכים בעקבות ניתוח, וחולים שנכנעו למחלה משום שמערכות החיסון שלהם נחלשו בשל תת-תזונה והתייבשות.⁸⁷ אחות חדר מיון אמרה לארגון Human Rights Watch שלא אחת הם נאלצו להחליט לא להחיות ילדים במצב חמור של תת-תזונה והתייבשות מכיוון ש"קשה אפילו להחיות [אנשים הסובלים מ]כוויות או מפציעות חמורות, משום שכאשר אין [להם] בגוף נוזלים, הם מתים מהר מאוד".⁸⁸

WHO, Health Cluster, "Occupied Palestinian Territory: A Year of Crisis - Health Cluster Overview,"⁸² October 17, 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/occupied-palestinian-territory-year-crisis-health-cluster-overview> (נדלה ב-29 בנובמבר 2024).

⁸³ ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אבירה מוחמד, באמצעות Microsoft Teams, 14 באוגוסט 2024; ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר חוסאם אבו ספייה, 13 באוגוסט 2024.

⁸⁴ WHO, "Hepatitis A: Vaccine Preventable Diseases Surveillance Standards", September 4, 2018, <https://www.who.int/publications/m/item/vaccine-preventable-diseases-surveillance-standards-hepa#:~:text=The%20estimated%20case%20fatality%20ratio,%E2%89%A5%2040%20years%20of%20age.> (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).

WHO, Health Cluster, "Occupied Palestinian Territory: A Year of Crisis – Health Cluster Overview,"⁸⁵ October 17, 2024, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/occupied-palestinian-territory-year-crisis-health-cluster-overview> (נדלה ב-27 בנובמבר 2024).

⁸⁶ ראיון של ארגון Human Rights Watch עם ד"ר יוסרה (שם בדוי), 29 בנובמבר 2024.

⁸⁷ ראיונות שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר פרוז סידווא, באמצעות Microsoft Teams, 6 באוגוסט 2024; עם אבירה מוחמד, באמצעות Microsoft Teams, 14 באוגוסט 2024; עם ד"ר עבד א-רחמאן באסם, באמצעות Microsoft Teams, 22 באוגוסט 2024; עם ד"ר עומר א-נג'אר, באמצעות Microsoft Teams, 22 באוגוסט 2024; עם ד"ר ניק מיינארד, באמצעות Microsoft Teams, 27 באוגוסט 2024; עם ד"ר גיימס סמית', באמצעות Microsoft Teams, 27 באוגוסט 2024, ועם ד"ר ריסאן אבו סיתה, ביירות, 9 באוגוסט 2024.

⁸⁸ ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אבירה מוחמד, באמצעות Microsoft Teams, 14 באוגוסט 2024.

ארגון הבריאות העולמי דיווח כי "הנזקים שנגרמו למערכות המים והתברואה, והאספקה המצומצמת של ציוד לשמירה על הניקיון, גרמו לכך שכמעט בלתי אפשרי לנקוט אמצעים בסיסיים לבקרה על זיהומים ולמניעתם" במתקני הבריאות.⁸⁹ לדברי רופא מומחה בתחום הרפואה הציבורית בארגון בינלאומי, בהיעדר מים נקיים ותנאי תברואה נאותים, קשה, ואולי אי אפשר, לטפל במחלות הקשורות למים ולתברואה.⁹⁰

השלכות הרסניות על תינוקות, על נשים הרות ומניקות ועל אנשים עם

מוגבלויות

רופאים ואחיות סיפרו שראו תינוקות רבים הסובלים מתת-תזונה, מהתייבשות ומזיהום בחודשי חייהם הראשונים; כמה מקרים הסתיימו במותם של התינוקות.⁹¹ אסמא טהא, אחות ברפואת ילדים שהתנדבה ברצועת עזה בחודש מאי 2024, סיפרה שראתה "מדי יום" 1–3 תינוקות שמתו בשל שילוב של גורמים אלה.⁹²

לעיתים קרובות, אימהות מניקות לא יכלו להניק בשל תת-תזונה והתייבשות, והן נאלצו להזין את תינוקותיהן בתרכובת מזון לתינוקות מדוללת במים מזוהמים.⁹³ אחות חדר מיון שהתנדבה ברצועת עזה, עבירה מוחמד, סיפרה גם היא שראתה נשים הרות רבות שסבלו מהתייבשות, וזו גרמה לעובריהן לדופק נמוך.⁹⁴ לדבריה, נשים הרות רבות גם הגיעו כשהן סובלות מהלם רעלי או זיהומי בשל שילוב של מחלה ותת-תזונה.⁹⁵

באדר מוסלח, פעיל לזכויות של אנשים עם מוגבלויות, לקוי ראייה ואב לשלושה, סיפר לארגון Human Rights Watch באוקטובר 2023 שהלך שלושה קילומטרים מדי יום כדי למלא מים במכל פלסטיק, המחזיק כמה ליטרים של מים, עבור משפחתו ועבור חמש משפחות אחרות ששהו בביתו.⁹⁶ "בהתחשב בכך ש-40 איש נמצאים אצלי בבית, זה לא הספיק. השתמשנו בספלי קפה קטנים כדי

⁸⁹ WHO, "Risk of disease spread soars in Gaza as health facilities, water and sanitation systems disrupted", November 8, 2024, <https://www.emro.who.int/media/news/risk-of-disease-spread-soars-in-gaza-as-health-facilities-water-and-sanitation-systems-disrupted.html> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

⁹⁰ התכתבות בהודעות טקסט בין ארגון Human Rights Watch לרופא מומחה ברפואה ציבורית בארגון בינלאומי (השם שמור), באמצעות Microsoft Teams, 23 ביולי 2024.

⁹¹ ראיונות שערך ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024, ועם אבירה מוחמד, באמצעות Microsoft Teams, 14 באוגוסט 2024. ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם ד"ר חוסאם אבו ספיייה, בית החולים כמאל עדוואן, 13 באוגוסט 2024; ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם עובד של ארגון רופאים ללא גבולות (MSF), באמצעות Microsoft Teams, 16 באוגוסט 2024.

⁹² ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024.

⁹³ ראיונות שערך ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024, ועם עובד של ארגון רופאים ללא גבולות (MSF), באמצעות Microsoft Teams, 16 באוגוסט 2024.

⁹⁴ ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם אבירה מוחמד, באמצעות Microsoft Teams, 14 באוגוסט 2024.

⁹⁵ שם.

⁹⁶ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם באדר מוסלח, 21 באוקטובר 2023.

לשתות מים ולוודא שכל אחד מקבל קצת". על פי דיווחים, מוסלה נהרג בתקיפה אווירית ישראלית ב-7 בדצמבר 2023.⁹⁷

הנגישות למים קשה במיוחד לאנשים עם מוגבלויות, וארגון יוניסף דיווח קודם לכן שלעומת ילדים אחרים, ילדים עם מוגבלויות מתמודדים בדרך כלל עם קשיים נוספים בכל הקשור בנגישות למים, לתברואה ולהיגיינה.⁹⁸

א.ג., בן 27, המסתייע בכיסא גלגלים, מצא מקלט בבית ספר ברפיח בדצמבר 2023, ביחד עם אביו, הסובל משיתוק גפיים, ואחות הסובלת מעיוורון. לדבריו, לילדים ולמבוגרים עם מוגבלויות קשה יותר להשיג גישה למים ראויים, בגלל מוגבלויותיהם. "מכיוון שאני בכיסא גלגלים, אני לא יכול לצאת לחפש מים", אמר. כמות המים הזמינה לא.ג. ולמשפחתו בבית הספר שבו הם שוהים היא זעומה: כל אחד מהם מקבל רק ליטר אחד ביום, והיו ימים שבהם לא קיבלו מים כלל.⁹⁹

אמה של ר'זאל, ילדה בת 14 עם שיתוק מוחין, אמרה שבתה נאבקת על גישה למתקני תברואה ורחצה משום שמתקנים אלה אינם נגישים לאנשים עם מוגבלויות, והיא יכולה להשתמש בשירותים ובמקלחת רק אם אמה או אחותה נמצאות לצידה כדי לעזור לה.¹⁰⁰

נכון לספטמבר 2024, ר'זאל עזבה את רפיח עם בני משפחתה, והם מתגוררים באוהל באל-קרארה שבמחוז ח'אן יונס. הגישה למים עדיין קשה לה ולמשפחתה. "כולנו שותים עכשיו מים רעילים, מזהמים, שאינם ראויים לשתיה. [ר'זאל] סובלת מכאבי בטן בלתי פוסקים... אין לנו מספיק כסף כדי לקנות בקבוקי מים. אנחנו לא יכולים להרשות את זה לעצמנו".¹⁰¹

נת-דיווח על מקרי מוות ומחלות שמקורם במניעת גישה למים

סביר להניח שהדיווח על מקרי מוות ברצועת עזה שאפשר לייחסם להתייבשות, למחלות המועברות במים ולסיבוכים אחרים הנובעים ממחסור במים נקיים ובתברואה לוקה מאוד בחסר.

⁹⁷ Frontline Defenders, "Bader Mosleh," Profile, n.d., <https://www.frontlinedefenders.org/en/profile/bader-mosleh> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

⁹⁸ UNICEF, "UNICEF Fact Sheet: Children with Disabilities," August 2022, https://www.unicef.org/sites/default/files/2022-10/GIP02115_UNICEF_Children-with-Disabilities-Factsheet-final%20-%20accessible.pdf (נדלה ב-12 בספטמבר 2024).

⁹⁹ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם א.ג., 22 בדצמבר 2023.

¹⁰⁰ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם ר'זאל (שם המשפחה שמור), 15 בינואר 2024.
¹⁰¹ ראיון טלפוני שערך ארגון Human Rights Watch עם האלה (שם המשפחה שמור), 6 בספטמבר 2024.

ההרס המוחלט של מערכת הבריאות, לרבות בתחום המעקב אחר מחלות, פירושו שאין מעקב שיטתי אחר מקרים מאומתים של מחלות ושל מקרי מוות הקשורים, על פי החשד, למחלות המועברות במים, להתייבשות ולרעב, ואין דיווח שיטתי על מקרים אלה.¹⁰²

טהא אמרה שלדעתה, רבים ממקרי המוות במרפאה שבה התנדבה לא דווחו למשרד הבריאות של רצועת עזה. "היו לנו תינוקות רבים שהובאו למרפאה מתים, במצב של תת-תזונה. אני לא יודעת אם מישוהו רשם אותם... [לרופאים] אין זמן, הם היו עמוסים עבודה. הם עבדו במשמרות של 24 שעות, אפילו של 36 שעות".¹⁰³ היא הוסיפה כי "בנקודה מסוימת לא היו לנו אפילו ניירות לכתוב עליהם".¹⁰⁴

במכתב שנשלח באוקטובר 2024 לממשל ביידן כתבו 99 רופאים ואחיות אמריקאים שהתנדבו ברצועת עזה בין אוקטובר 2023 לאוקטובר 2024 את הדברים הבאים:

העקירה המתמשכת שישראל כופה שוב ושוב על האוכלוסייה ברצועת עזה – שמחציתה ילדים, והיא סובלת ממחלות ומתת-תזונה – לאזורים שבהם אין מים זורמים או אפילו בתי שימוש זמינים, מזעזעת ביותר. ברור כמעט לחלוטין שהיא תגרום למוות נרחב ממחלות הקשורות בשלשול נגיפי וחידקי ומדלקות ריאה, בייחוד בקרב ילדים מתחת לגיל חמש. אנחנו חוששים שאלפים, שמספרם אינו ידוע, כבר מתו מהשילוב הקטלני של תת-תזונה ומחלה, ועשרות אלפים נוספים ימותו בחודשים הבאים. רובם יהיו ילדים צעירים.¹⁰⁵

במכתב צוטטו דו"חות-מומחים העוסקים בחוסר ביטחון תזונתי ברצועת עזה מאז אוקטובר 2023 ומכמתים את מספר האנשים המתמודדים עם תת-תזונה ברמות של "חירום" ו"אסון". בהתבסס על שיעורי התמותה היומיים הממוצעים לכל 10,000 אנשים ברמות אלה של חוסר ביטחון תזונתי העריכו אנשי מקצוע שונים הקשורים בשירותי הבריאות שיותר מ-60,000 איש ברצועת עזה מתו מתת-תזונה בין אוקטובר 2023 ליוני 2024 – וזאת בנוסף לעשרות האלפים שמתו ישירות בפעולות האיבה.¹⁰⁶

¹⁰² התכתבות בהודעות טקסט בין ארגון Human Rights Watch לרופא מומחה ברפואה ציבורית בארגון בינלאומי (השם שמור), 23 ביולי 2024.

¹⁰³ ראיון של ארגון Human Rights Watch עם אסמא טהא, באמצעות Microsoft Teams, 9 באוגוסט 2024.

¹⁰⁴ שם.

¹⁰⁵ Gaza Healthcare Letters, "Letter to President Biden and Vice President Harris," October 2, 2024, <https://www.gazahealthcareletters.org/usa-letter-oct-2-2024> (נדלה ב-29 בנובמבר 2024).

¹⁰⁶ "Appendix to letter of October 2, 2024 re: American physicians observations from the Gaza Strip since October 7, 2023,"

<https://static1.squarespace.com/static/66e083452b3cbf4bbd719aa2/t/66f5f8afa82cdd4e0f0cd607/1727396015767/Appendix+%281%29.pdf>

חישוב שיעור מקרי המוות לכל 10,000 איש מבוסס על הערכות של Integrated Food Security Phase Classification (IPC) – סיווג חוסר ביטחון תזונתי במדינות שונות על פי סטנדרטים מדעיים – ראו-<https://www.ipcinfo.org/famine-facts>

"גם אם המלחמה תסתיים, רמת ההרס והנזק שנגרמו לתשתיות המים והתברואה היא כזו שלא יהיה די במאמצים ההומניטריים כדי להיענות בזמן ולהציל חיים" אמרה למא עבד א-סמד, יועצת טכנית לענייני מים, תברואה והיגיינה בצוות ההומניטרי הגלובלי של ארגון אוקספם.¹⁰⁷ "משמעות הדבר היא שייתכן שאנשים ימשיכו לסבול מהיעדר מים ומזון ולחלות אנושות בשל היעדר תברואה נאותה והתפשטות של מחלות".¹⁰⁸

הרס תשתיות הרפואה, הדיור והחקלאות, ועקירה בכפייה

ההשפעות של ההרס והנזק שהכוחות הישראליים הסבו לתשתיות המים והתברואה הוחרפו בשל ההרס והנזק הנרחבים שנגרמו במהלך מעשי האיבה למרכיבים אחרים החיוניים לקיום חיים ולמימוש זכויות אדם ברצועת עזה, בין השאר למתקני בריאות, לדיור ולחקלאות.¹⁰⁹

בדצמבר קבע ארגון רופאים ללא גבולות (MSF) שהתקפותיהן של רשויות ישראליות על שירותי הבריאות הובילו לכך שעד דצמבר 2023 התחוללה "קריסה מלאה... של מערך שירותי הבריאות ברצועת עזה".¹¹⁰ הרס התשתיות של שירותי הבריאות ברצועה הותיר מאות אלפי אנשים, המתמודדים עם מחלות המועברות במים, עם התייבשות ועם בעיות בריאות אחרות הקשורות במים ובתברואה, בלא גישה הולמת לשירותי בריאות.

על פי ניתוח של תצלומי לוויין שנעשה בידי ארגון Human Rights Watch, הכוחות הישראליים גם הרסו ככל הנראה תוצרת וקרקע חקלאית, בין השאר באמצעות הרס של מטעים, שדות וחממות. כבר ב-30 בדצמבר 2023 דיווח העיתון וול סטריט ג'ורנל, בעקבות ניתוח של נתוני לוויין, שכ-80 אחוזים מהבניינים בצפון רצועת עזה ניזוקו או נהרסו במעשי האיבה, וכך גם כמחצית הבניינים בכל רחבי הרצועה.¹¹¹

¹⁰⁷ ראיון שערך ארגון Human Rights Watch עם למא עבד א-סמד, Oxfam International, באמצעות Microsoft Teams, 11 בינואר 2024.

¹⁰⁸ שם.

¹⁰⁹ World Bank Group, "Note on the Impacts of the Conflict in the Middle East on the Palestinian Economy – February 2024", February, 2024,

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/db985000fa4b7237616dbca501d674dc-0280012024/original/PalestinianEconomicNote-Feb2024-Final.pdf> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

¹¹⁰ MSF, "Hospitals at breaking point in southern Gaza as bombing intensifies", December 4, 2023, <https://www.doctorswithoutborders.org/latest/hospitals-are-breaking-point-southern-gaza-bombing-intensifies> (נדלה ב-30 באוגוסט 2024); ראו גם "With a near collapse of the healthcare system in Gaza and almost no access to safe water, the IRC warns of imminent spread of communicable and waterborne diseases," International Rescue Committee, November 9, 2023, <https://www.rescue.org/press-release/near-collapse-healthcare-system-gaza-and-almost-no-access-safe-water-irc-warns> (נדלה ב-1 בדצמבר 2024).

¹¹¹ Jared Malsin and Saeed Shah, "The Ruined Landscape of Gaza After Nearly Three Months of Bombing," *The Wall Street Journal*, December 30, 2023, https://www.wsj.com/world/middle-east/gaza-destruction-bombing-israel-aa528542?mod=hp_lead_pos7 (נדלה ב-30 באוגוסט 2024).

עד שלא יתאפשר להתחיל בשיקום של ממש, ההרס הנרחב שנגרם לתשתיות חיוניות, לבתי מגורים ולקרע חקלאית ישפיע קשות על יכולתם של אנשים להשיג מים ולקיים רמת תברואה בסיסית.

כוחות הצבא הישראליים השפיעו גם על היעדר הגישה של אנשים למים בשל העקירה החוזרת ונשנית של האוכלוסייה – ובכלל זה של מיליון איש שנעקרו בחודש מאי 2024, כחלק מפלישתה של ישראל לרפיח – בלי לספק או לאפשר גישה למים באזורים שאליהם הונחו האנשים להתפנות.¹¹² סעיף 49 של אמנת ג'נבה הרביעית דורש מצדדים לסכסוך לפעול בהתאם לסטנדרטים הומניטריים בעת פינוי אוכלוסייה, לרבות ביצוע ההעברה "בתנאים מניחים את הדעת מבחינת ההיגיינה, הבריאות, הביטחון והתזונה".¹¹³ ב-18 במאי אמר הנציב הכללי של אונר"א פיליפ לזריני כי "באזורים שאליהם בורחים האנשים עכשוו אין אספקת מים נקיים או מתקני תברואה".¹¹⁴

במקבץ השלישי של צווים זמניים שהוציא בית הדין הבינלאומי לצדק נקבע כי "ישראל לא סיפקה די מידע בנוגע... לנגישות של מים, תברואה, מזון, תרופות ומחסה באזור אל-מוואסי [שאליו הונחו אזרחים מרפיח להתפנות]".¹¹⁵

עובד של CMWU סיפר לארגון Human Rights Watch ב-30 במאי 2024 כי "לרוע המזל, המצב רק הולך ומחמיר. אני לא יודע איך [מישהו] יכול לומר שהמצב משתפר. איך המצב יכול להשתפר אם כל האוכלוסייה מרוכזת באזור אחד... לאורך החוף ובמחוזות המרכז... [במקומות שהם] לא יכולים למצוא מים להתרחץ או לשתות".¹¹⁶

ארגון Human Rights Watch קבע בעבר שהעקירה שהרשויות הישראליות כופות על האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה, כישלון באספקת הגנות הומניטריות באזורי פינוי והפרות נוספות של סעיף 49 של אמנת ג'נבה הרביעית – כל אלה ביחד עולים כדי פשעי מלחמה רבים והפשע נגד האנושות של עקירה בכפייה.¹¹⁷

¹¹² *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024, para. 46.

¹¹³ אמנת ג'נבה הרביעית, סעיף 49.

¹¹⁴ פיליפ לזריני (@UNLazarini), פוסט ברשת X (לשעבר טוויטר), 18 במאי 2024,

<https://x.com/UNLazarini/status/1791867434518860143?lang=en> (נדלה ב-27 באוגוסט 2024).

¹¹⁵ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024, para. 46.

¹¹⁶ התכתבות בהודעות טקסט בין ארגון Human Rights Watch לעובד מס' 2 של שירותי המים של יישובי החוף ברצועת עזה (CMWU), 30 במאי 2024.

¹¹⁷ Human Rights Watch, "Hopeless, Starving, and Besieged": Israel's Forced Displacement of Palestinians in Gaza, November 2024, [https://www.hrw.org/report/2024/11/14/hopeless-starving-and-besieged/israels-](https://www.hrw.org/report/2024/11/14/hopeless-starving-and-besieged/israels-forced-displacement-palestinians-gaza)

https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/11/ip_forceddisplacement1124heb_summaryrecs_0.pdf ; [לתקציר ולהמלצות בעברית ראו https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/11/ip_forceddisplacement1124heb_summaryrecs_0.pdf].

הפרות של המשפט הבינלאומי

המשפט ההומניטרי הבינלאומי (IHL) דורש מישראל, ככוח הכובש ברצועת עזה, להבטיח את רווחתה של האוכלוסייה הכבושה ולוודא שצרכיה של האוכלוסייה האזרחית זוכים למענה הולם.¹¹⁸

המשפט ההומניטרי הבינלאומי גם אוסר על צדדים לסכסוך לתקוף, להרוס, לסלק או להוציא מכלל שימוש אובייקטים החיוניים להשרדותה של האוכלוסייה האזרחית (OIS), לרבות תשתיות מים ותברואה.¹¹⁹ כאשר הרס של אובייקטים אלה נעשה בכוונה תחילה, הוא עלול לעלות כדי פשע מלחמה. בכמה מקרים, כוחות ישראלים הרסו בכוונה מכוון תשתיות מים ותברואה ברצועת עזה, גם באזורים שבשליטתם. רשויות ישראליות גם ניתקו בכוונה תחילה את אספקת החשמל וחיסמו הכנסה של אספקת דלק לרצועה, וכך הוציאו מכלל שימוש כמעט את כל תשתיות המים והתברואה.¹²⁰ ההרס המכוון שביצעו הרשויות הישראליות והוצאת אובייקטים אלה מכלל שימוש עולים אפוא כדי פשע מלחמה.

השימוש בהרעבה כשיטת לחימה באמצעות השמדת אובייקטים החיוניים להשרדות האוכלוסייה האזרחית והוצאתם מכלל שימוש הוא פשע מלחמה.¹²¹ הרעבה כוללת מניעת מים.¹²² הפעולות של הרשויות הישראליות ושל הכוחות הישראליים, ההורסות ומוציאות מכלל שימוש בכוונה תחילה את תשתיות המים החיוניות להשרדותה של האוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה, הן שימוש בהרעבה כשיטת לחימה באמצעות הרס מכוון של אובייקטים החיוניים להשרדות והוצאתם מכלל שימוש, והן עלולות כדי פשע מלחמה.

מניעת מים מאוכלוסיית עזה בידי הרשויות הישראליות היא הפרה של הזכות למים ולתברואה המעוגנת במשפט זכויות האדם הבינלאומי.¹²³

¹¹⁸ ראו International Court of Justice, Legal Consequences Arising From the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, July 19, 2024, paras. 93-94 ("התחייבותיה של ישראל על פי חוק הכיבוש" עומדות ביחס לדרגת שליטתה בפועל ברצועת עזה, "כולל שליטה על הגבולות ביבשה, בים ובאוויר, הטלת מגבלות על תנועת אנשים וסחורות, גביית מיסי יבוא ויצוא ושליטה צבאית על אזורי החיץ"), <https://www.icj.org>, ICRC, "What does the law say ; [cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf](https://www.icrc.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf) about the responsibilities of the Occupying Power in the occupied Palestinian territory?", July 26, 2024, <https://www.icrc.org/en/document/ihl-occupying-power-responsibilities-occupied-palestinian-territories> (נדלה ב-22 בנובמבר 2024); ארגון Human Rights Watch, "רצועת עזה: 15 שנה ליכלא עזה", הודעה לעיתונות, 14 ביוני 2022, <https://www.hrw.org/he/news/2022/06/14/gaza-israels-open-air-prison-15>.

¹¹⁹ הפרוטוקול הנוסף משנת 1977 לאמנות גינבה משנת 1949 בדבר הגנה על קורבנות של סכסוכים מזוינים שאינם בינלאומיים (הפרוטוקול הנוסף השני), סעיף 14.

¹²⁰ ראו להלן בדו"ח זה, חלק שלישי, "הרס של תשתיות מים ותברואה", וחלק שני, "ניתוק וחסיומה של אספקת מים, דלק וחשמל".

¹²¹ חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), A/CONF.183/9, 17 ביולי 1998, נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, סעיף 28(ב)(xxv).

¹²² ICRC, Customary International Humanitarian Law, Rule 54, "Attacks against Objects Indispensable to the Survival of the Civilian Population."

¹²³ UN Water, "Human Rights to Water and Sanitation," n.d., <https://www.unwater.org/water-facts/human-rights-water-and-sanitation> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).

על פי משפט זכויות האדם הבינלאומי, על הרשות המושלת באוכלוסייה, הכוללת את הכוח הכובש, חלה חובה פוזיטיבית ו"מיידית" להגן על זכותה של האוכלוסייה למים ולרמת הבריאות הפיזית והנפשית הגבוהה ביותר האפשרית בנסיבות הנתונות.¹²⁴ בפעולותיהן של הרשויות הישראליות יש משום הפרה של זכויותיהם של הפלסטינים ברצועת עזה למים ולרמת הבריאות הפיזית והנפשית הגבוהה ביותר האפשרית בנסיבות הנתונות.¹²⁵

בחוקת רומא של בית המשפט הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), הכחדה מסווגת כפשע מובחן נגד האנושות. הכחדה כוללת "הרעה מכוונת של תנאי-חיים, בין השאר באמצעות מניעת הגישה למזון ולתרופות, המחושבת כך שתביא לחורבן של חלק מאוכלוסייה",¹²⁶ וכן את המרכיבים הבאים: "מבצע הפשע הרג אדם אחד או יותר, בין השאר באמצעות יצירת תנאי-חיים המחושבים כך שימיטו חורבן על חלק מאוכלוסייה; ההתנהלות הביאה להרג המוני בקרב אוכלוסייה אזרחית, או הייתה חלק ממנו; ההתנהלות הייתה חלק מהתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית; ומבצע הפשע ידע שההתנהלות היא חלק מהתקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית, או שהוא התכוון לכך שתהיה חלק מהתקפה כזו".¹²⁷

המדיניות הישראלית עולה כדי יצירה מכוונת של תנאי-חיים שנועדו להביא להשמדת חלק מהאוכלוסייה האזרחית של רצועת עזה. הרשויות הישראליות היו אחראיות להרס המכוון של תשתיות מים ותברואה, למניעת תיקון של תשתיות מים ותברואה שניזוקו ולניתוק או להטלת מגבלות חמורות על אספקת מים, חשמל ודלק. סביר להניח שכל אלה הביאו למותם של אלפים, כלומר להרג המוני, וסביר להניח שימשיכו להביא למוות בעתיד. כמדיניות של מדינה, מעשים אלה הם התקפה נרחבת או שיטתית המכוונת נגד אוכלוסייה אזרחית. בכירים ישראלים מבצעים אפוא את הפשע נגד האנושות של הכחדה.

¹²⁴ OHCHR, "Frequently Asked Questions on Economic, Social and Cultural Rights," n.d., <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/factsheet33en.pdf> (נדלה ב-15 במרס 2024), עמ' 16; E/C.12/ISR/CO/4; CESCR, Concluding observations on the fourth periodic report of Israel, E/C.12/ISR/CO/4; UN Water, "Human Rights to Water and Sanitation," n.d., para. 46; OHCHR, "Protection of economic, social and cultural rights in conflict," June 22, 2016, <https://www.unwater.org/water-facts/human-rights-water-and-sanitation> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); OHCHR, "Protection of economic, social and cultural rights in conflict," June 22, 2016, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ESCR/E-2015-59.pdf> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).
¹²⁵ UN Water, "Human Rights to Water and Sanitation," n.d., <https://www.unwater.org/water-facts/human-rights-water-and-sanitation> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024); OHCHR, "Protection of economic, social and cultural rights in conflict," June 22, 2016, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ESCR/E-2015-59.pdf> (נדלה ב-2 בדצמבר 2024).
¹²⁶ חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), A/CONF.183/9, 17 ביולי 1998, נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, סעיף 27(ב).
¹²⁷ ICC Elements of Crimes, art. 7(1)(b).

רצח עם הוא פשע על פי המשפט הבינלאומי, כפי שנקבע הן באמנה למניעת רצח עם והן בחוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי.¹²⁸ במשפט הבינלאומי, הפשע של רצח עם כרוך בכוונה ספציפית לגרום להשמדה, מלאה או חלקית, של קבוצה המוגדרת על בסיס לאום, מוצא אתני, גזע או דת, באשר היא כזו, אם באמצעות הריגה של חברי הקבוצה או הסבת נזק גופני או נפשי של ממש לחברי הקבוצה; אם באמצעות כפייה מכוונת של תנאי-חיים שיש בהם כדי להביא להשמדה פיזית או נפשית של הקבוצה; אם באמצעות אכיפת צעדים המכוונים למנוע ילודה בתוך הקבוצה; ואם באמצעות העברה בכפייה של ילדים בני הקבוצה לקבוצה אחרת.¹²⁹

ארגון Human Rights Watch הגיע למסקנה שבשנה האחרונה כפו הרשויות הישראליות בכוונה תחילה על האוכלוסייה הפלסטינית ברצועת עזה "תנאי-חיים המחושבים כך שימיטו עליה הרס פיזי, מלא או חלקי". מדיניות זו, המיושמת כחלק מהרג המוני של אזרחים פלסטינים ברצועה, משמעותה שהרשויות הישראליות ביצעו את הפשע נגד האנושות של הכחדה, והן עדיין מבצעות אותו. מדיניות זו עולה גם כדי "מעשה של רצח עם", על פי האמנה למניעת רצח עם מ-1948.

כדי שמעשה ייחשב לפשע של רצח עם, מן ההכרח שיעשה מתוך כוונה לבצע רצח עם. בית הדין הבינלאומי לצדק קבע שכדי להסיק על קיומה של כוונה כזו מדפוס התנהלות של מדינה, צריך שתהיה זו "המסקנה הסבירה היחידה שאפשר לגזור" ממעשה.¹³⁰ דפוס ההתנהלות שתואר בדו"ח זה וההצהרות של כמה גורמים רשמיים בישראל, המעידות על רצונם להכחיד את הפלסטינים ברצועת עזה, עלולים ללמד על כוונה כזו.

הסתה ישירה ופומבית לרצח עם אסורה אף היא, לפי סעיף 3(ג) של האמנה למניעת רצח עם.¹³¹ הצהרות מסוימות, לרבות הצהרות מפייהם של אישים שהחזיקו בעמדות-סמכות בישראל בזמן שבו נאמרו הדברים, הקוראות לפעולה מכוונת למניעת גישה למים ולתנאי-חיים אחרים של פלסטינים ברצועת עזה, הפעולה שביצעו הרשויות הישראליות בעקבות הצהרות אלה כדי ליצור תנאי-חיים שסביר להניח שהביאו למותם של אלפי פלסטינים, הפסיקה של בית הדין הבינלאומי לצדק בנוגע להסתה – השילוב של כל אלה מצביע על כך שכמה מההצהרות האמורות עולות כדי הסתה ישירה

¹²⁸ אמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, התקבלה ב-9 בדצמבר 1948, G.A. Res.260A (III), נכנסה לתוקף ב-12 בינואר 1951, סעיף 2; חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), A/CONF.183/9, 17 ביולי 1998, נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, סעיף 6.

¹²⁹ אמנה בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, התקבלה ב-9 בדצמבר 1948, G.A. Res.260A (III), נכנסה לתוקף ב-12 בינואר 1951, סעיף 2; חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), A/CONF.183/9, 17 ביולי 1998, נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, סעיף 6.

¹³⁰ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia)*, International Court of Justice, Judgment of 3 February 2015, February 3, 2015, para. 148.

¹³¹ חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי (חוקת רומא), A/CONF.183/9, 17 ביולי 1998, נכנסה לתוקף ב-1 ביולי 2002, סעיף 25(3)(ה); ראו גם ICTY Statute, art. 4(3)(c); ICTR Statute, art. 2(3)(c).

ופומבית לרצח עם. על הרשויות הישראליות חלה החובה, כפי שפסק בית הדין הבינלאומי לצדק, לנקוט את כל הצעדים הנדרשים כדי למנוע הסתה כזו ולהעניש בגינה.¹³²

הפרות אלה של המשפט הבינלאומי מחייבות הן הטלת אחריות על המדינה והן הטלת אחריות פלילית אישית על גורמים ישראלים רשמיים.

המלצות

על ממשלת ישראל לציית לאלתר לצווים הזמניים שהוציא בית הדין הבינלאומי לצדק. עליה לחדול מההרס הבלתי חוקי של תשתיות מים שהיא מבצעת ברחבי רצועת עזה ומהתקפותיה הבלתי חוקיות על עובדים וציוד הנחוצים לביצוע תיקונים. עליה להסיר לאלתר את המצור מעל הרצועה, לחדש את הגישה למים ולחשמל ולאפשר הכנסה של מים, מזון, סיוע רפואי ודלק הנחוצים נאשות ברצועה, דרך כל המעברים היבשתיים.¹³³ על ממשלת ישראל גם להתיר ולאפשר לאלתר ביצוע תיקונים הנחוצים בדחיפות בתשתיות מים שניזוקו.

על מדינות ומוסדות בינלאומיים, ובייחוד כאלה היכולים למנף את השפעתם על ממשלת ישראל, כמו ארצות הברית, בריטניה ומדינות האיחוד האירופי, לנקוט פעולה דחופה למניעת רצח עם ומעשי זוועה נוספים, לרבות צעדים כמו סנקציות ממוקדות, השעיית העברות נשק וסיוע צבאי ובחינה של הסכמי סחר והסכמים מדיניים דו-צדדיים, כדי להפעיל על ממשלת ישראל לחץ ממשי לציית לצווים הזמניים של בית הדין הבינלאומי לצדק ולחובותיה האחרות מכוח המשפט ההומניטרי הבינלאומי ומשפט זכויות האדם הבינלאומי.

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel), International Court of Justice, Order of 26 January 2024, January 26, 2024 at para. 86; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 28 March 2024, March 28, 2024 at para. 51; *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)*, International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024 at para. 57.

Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel), International Court of Justice, Order of 24 May 2024, May 24, 2024, para. 50.

המלצות

לרשויות הישראליות

- להבטיח לאלתר שהאספקה של מים נקיים, דלק וחשמל מספיקה למימוש זכויות האדם של כל האנשים ברצועת עזה ולהבטחת בריאותם והישרדותם, לאחר מניעה ממושכת של גישה למים.
- להתיר תיקונים של תשתיות מים, לאפשר את ביצועם ולשים קץ להתקפות הבלתי חוקיות על עובדים וציוד הנחוצים לביצוע תיקונים.
- להפסיק לחסום הכנסה של סיוע הומניטרי ושל סחורות אזרחיות לרצועת עזה, לרבות מים, תשתיות מים ואספקה הקשורה במים, וכן דלק, באמצעות פתיחה מלאה של מעברים יבשתיים; לפרסם רשימה של פריטים אסורים; לספק לאלתר הסברים בכתב למניעת הכנסה של פריטים ולאפשר ערעורים על המניעה; ולהבטיח שסוכנויות הומניטריות ואזרחיות יוכלו לספק סיוע לכל חלקי הרצועה באופן בטוח וסדיר.
- לשים קץ לכל ההתקפות הבלתי מידתיות וחסרות ההבחנה ולכל ההתקפות המכוונות נגד אזרחים ואובייקטים אזרחיים, לרבות תשתיות מים ותברואה.
- להימנע משימוש בכלי נשק נפיצים המשפיעים על שטחים נרחבים באזורים מיושבים.
- לטפל לאלתר ברשימת ההמתנה של אנשים הזקוקים לטיפול רפואי מחוץ לרצועת עזה שהגיש ארגון הבריאות העולמי ולסייע בפניוויים הבטוח.
- להסיר את המצור מעל רצועת עזה ולהתיר תנועה חופשית של אנשים וסחורות לרצועה – בכפוף, לכל היותר, לבדיקות פרטניות ולבידוק פיזי לצרכים ביטחוניים.
- לציית לכל הצווים הזמניים שהוציא בית הדין הבינלאומי לצדק.
- להבטיח שלפלסטינים ברצועת עזה יש גישה למים, לכל הפחות במידה שווה לזו שיש לאזרחים ישראלים, ולפרק את כל צורות השליטה והדיכוי השיטתיות המעניקות זכויות יתר לישראלים-יהודים ומדכאות פלסטינים בשיטתיות.
- לבטל את החקיקה הישראלית המונעת מסוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטי פלסטין במזרח הקרוב (אונר"א) לפעול בישראל ובשטח הפלסטיני הכבוש, להקל על אונר"א ועל סוכנויות הומניטריות אחרות לפעול ברצועת עזה, ולעצור את המסע להרס סוכנות הסיוע החשובה ביותר של האו"ם לפליטים פלסטינים ברצועת עזה ובמקומות אחרים.
- לשתף פעולה עם בית הדין הפלילי הבינלאומי, לרבות היענות לבקשות לקבלת סיוע וגישה.
- להעניק פיצויים לאנשים ברצועת עזה בגין מניעת הגישה למים במשך חודשים, לרבות פיצויים ליחידים; לממן אמצעי בריאות אישיים וציבוריים, בהתאם לצורך, כדי לאפשר החלמה ממחלות הנגרמות עקב מניעת גישה למים וכדי לעצור את התפשטותן; לממן ולאפשר

שיפוץ ושיקום של תשתיות מים ותרואה; להבטיח מתן דין וחשבון על ביצוע המעשים ולספק ערבות לאי-הישנותם.

- לאפשר לצוותים של האו"ם להליכים מיוחדים, לחוקרי זכויות אדם בלתי תלויים ולעיתונאים גישה לשטח הפלסטיני הכבוש.
- ליישם את החלטות מועצת הביטחון והעצרת הכללית של האו"ם בנוגע לישראל ולפלסטין, לרבות כל ההוראות הנוגעות לאספקת סיוע הומניטרי לתושבי רצועת עזה ולעמידה בכללי המשפט ההומניטרי הבינלאומי.

לכל המדינות

- לנקוט את כל האמצעים שביכולתן למניעת רצח עם בידי רשויות ישראליות ברצועת עזה באמצעות הפעלת לחץ על ישראל להסיר את המצור ולציית לצווים של בית הדין הבינלאומי לצדק, לרבות הפסקה של כל סיוע צבאי ושל מכירה או העברה של נשק, הטלת סנקציות ממוקדות ובחינה של הסכמים דו-צדדיים ויחסים דיפלומטיים.
- לגנות בפומבי פשעי מלחמה, פשעים נגד האנושות והפרות אחרות של זכויות האדם, של המשפט ההומניטרי הבינלאומי ושל האמנה למניעת רצח עם שבוצעו בידי הרשויות הישראליות, ולדחוק בהן לחדול לאלתר מביצוע הפרות ופשעים אלה ולשתף פעולה עם גופי שיפוט בינלאומיים, עם מנגנוני חקירה ועם הליכים מיוחדים של האו"ם.
- להגביר את הלחץ הציבורי והפרטי על ממשלת ישראל לציית למשפט ההומניטרי הבינלאומי בניהול מעשי האיבה ולהבטיח הכנסה וחלוקה בטוחה של סיוע מספיק והולם ושל שירותים בסיסיים בכל רחבי רצועת עזה.
- לדרוש שישראל תיישם את החלטות מועצת הביטחון והעצרת הכללית של האו"ם בנוגע לישראל ולפלסטין, לרבות כל ההוראות הנוגעות לאספקת סיוע הומניטרי לתושבי רצועת עזה ולעמידה בכללי המשפט ההומניטרי הבינלאומי.
- לבחון ואולי אף להשעות הסכמים דו-צדדיים עם ישראל, כגון הסכם ההתאגדות בין האיחוד האירופי לישראל, שממשלות ספרד ואירלנד הציעו לבחון מחדש.
- לשים קץ לכל צורות התמיכה והשותפות לדבר עבירה במעשי הזוועה שמבצעת ישראל, לרבות השעיית הסיוע הצבאי והעברות הנשק לממשלת ישראל, כל עוד כוחותיה מבצעים הפרות חמורות של זכויות ופשעי מלחמה נגד אזרחים פלסטינים, ופטורים מעונש על כך.
- לתמוך בפומבי בעבודתו של בית הדין הבינלאומי לצדק ובהחלטותיו כמוסד שיפוטי בלתי תלוי, ולדחוק בישראל לציית לצווים המחייבים של בית הדין הבינלאומי לצדק.
- לתמוך בפומבי בעבודתו של בית הדין הפלילי הבינלאומי בכל המצבים שעליהם חלה סמכות השיפוט שלו, לרבות החקירה המתמשכת בנושא פלסטין, ולהעניק כל סיוע הדרוש לביצוע

- צווי בית הדין. להגן על עצמאותו של בית הדין ולגנות בפומבי מאמצים להתערב בעבודתו ולהלך אימים על בית הדין, על נושאי משרות בו ועל מי שמשתפים פעולה עימו.
- לתמוך, מכוח עקרון סמכות השיפוט האוניברסלית, ככל שהדבר רלוונטי והולם, בחקירות ובהעמדות לדין זרות מקומיות של מי שיש נגדם חשדות מבוססים בדבר מעורבות בפשעים חמורים ברצועת עזה.
 - על ארצות הברית לבטל לאלתר את החלטותיה להשעות את המימון לאונר"א ולהצהיר בבירור על כוונה להמשיך להעניק מימון לסוכנות, ועל כל המדינות לדחוק ברשויות הישראליות לחזור בהן מן ההחלטות לאסור על אונר"א לפעול בתוך ישראל.
 - לממן תיקונים של תשתיות מים ותברואה שניזוקו או נהרסו, וללחוץ על ישראל לאפשר בדחיפות את שיפוץ התשתית.
 - לתמוך ביצירת מנגנון בינלאומי לטיפול בפיצויים לפלסטינים ומרשם נזקים בינלאומי.
 - לקרוא לרשויות הישראליות לאפשר להכניס לרצועת עזה מערכות לסינון מים, מכלי מים וחומרים אחרים הדרושים לשיפוץ תשתיות המים ולשיפור אספקת המים לרצועה.
 - לתמוך באו"ם בבניית תכנית שתבטיח לפלסטינים גישה למים, לכל הפחות במידה שווה לגישה שישראל מעניקה לאזרחים ישראלים, וללחוץ על ישראל לאפשר את ביצוע התכנית ולתרום לה.
 - לטפל בפטור המתמשך מעונש המוענק על ידי רשויות ישראליות וארגונים פלסטיניים חמושים בגין פשעים חמורים על פי המשפט הבינלאומי.

לדווח המיוחד של האו"ם לענייני זכויות אדם למים ולתברואה

- לבקש גישה לרצועת עזה כדי לפקח ולדווח בפומבי על מצב זכויות האדם בכל הנוגע לגישה למים ולתברואה, לרבות בנוגע לגרימת נזק לתשתיות מים ותברואה והריסתן, מניעת תיקונים ותקיפה של עובדים העוסקים בהם, הטלת הגבלות על הכנסת דלק, והשפעותיהם של מעשים אלה על זכויות האדם.

לתובע של בית הדין הפלילי הבינלאומי

- לחקור את המעשים והמדיניות של הרשויות הישראליות, השוללים מהאוכלוסייה האזרחית ברצועת עזה מים – בין היתר כפשעי מלחמה, כפשע נגד האנושות של הכחדה וכרצח עם.